

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC
Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
Швейцарское управление по развитию и сотрудничеству

RAPORT

IMPLEMENTAREA CADRULUI DE MONITORIZARE A POLITICILOR ÎN DOMENIUL DMD LA NIVEL DE RAION/MUNICIPIU

ELABORAT DE CĂTRE:

VIORICA TOARTĂ
Consultant Național

CHIȘINĂU 2022

Materialul a fost elaborat de Biroul relații cu diaspora din cadrul Cancelariei de Stat a Republicii Moldova cu suportul financiar oferit de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) în cadrul proiectului „Consolidarea capacităților instituționale ale Republicii Moldova în domeniul migrației și dezvoltării”, faza a II-a. Conținutul acestei publicații nu reflectă neapărat punctul de vedere al SDC.”

Lista abrevierilor	2
Introducere	3
Capitolul I. Migrația și Dezvoltarea Economică Locală	8
1.1. Investiții și inițiere de afaceri	8
1.2. Cooperare transfrontalieră, transnațională și în Euroregiuni	15
Capitolul II. Diminuarea Fluxurilor Migraționale	17
2.1. Platforme informaționale pentru migranți și investitori	17
2.2. Consolidarea capacităților în domeniul antreprenorialului	18
2.3. Efectele sociale	22
Capitolul III. Gestionarea Migrației de Reîntoarcere: facilitarea (re)integrării și consolidarea diasporei	26
3.1. Servicii de reintegrare a migranților reîntorși	26
3.2. Servicii sociale pentru copii cu părinți migranți	29
3.3. Consolidarea asociațiilor de băștinași și diasporei	30
Capitolul IV. Cadrul de politici și programe, parteneriate și dialogul civil cu diaspora	32
4.1. Dialogul civil cu diaspora în procesul decizional local	32
4.2. Parteneriate pentru implementarea inițiativelor de dezvoltare	33
4.3. Proiecte/strategii de dezvoltare locală cu considerarea aspectelor DMD	36
Concluzii și Recomandări	38
Concluzii	38
Recomandări	43
Bibliografie	45
Anexe	50
Anexa 1. Tabele în baza indicatorilor din cadrul de Monitorizare și Evaluare a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu	50

Lista abrevierilor

AdB	Asociații de Băștinași
APC	Administrația Publică Centrală
APL	Administrația Publică Locală
BNS	Biroul Național de Statistică
BRD	Biroul Relații cu Diaspora
CALM	Congresul Autorităților Locale din Moldova
DAR 1+3	Programul Diaspora Acasă Reușește
DMD	Diasporă, Migrație și Dezvoltare
ENI	Instrumentul European de Vecinătate
GEA	Programul Gestionarea Eficientă a Afacerii
GoRM	Guvernul Republicii Moldova
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
JICA	Agenciei de Cooperare Internațională a Japoniei
M&E	Monitorizare și Evaluare
MiDL	Proiectul PNUD „Migrație și Dezvoltare Locală”
MIR	Mecanismului de Interinstituțional de Referire pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
ODIMM	Organizația de Dezvoltare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii
OIM	Organizația Internațională pentru Migrație
PARE 1+1	Programul de Atragere a Remitențelor în Economie
PIA	Platforme Industriale Multifuncționale
PNUD	Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
RCCA	Rețeaua Centrelor de Consultanță în Afacerii
SDC	Agencia Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare
STOFM	Subdiviziuni Teritoriale de Ocupare a Forței de muncă
UE	Uniunea Europeană

În septembrie 2017, conform Planului de acțiuni al Strategiei Diaspora 2025¹, Guvernul Republicii Moldova a instituționalizat Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul Diasporei, Migrației și Dezvoltării (DMD)². Scopul acestui mecanism este consolidarea nivelului de comunicare și coordonare la nivelul administrației publice centrale și locale în ceea ce privește realizarea obiectivelor strategice ale politicii de stat în domeniul DMD, pentru maximizarea impactului pozitiv al dezvoltării social-economice sustenabile naționale și minimizarea efectelor negative asociate fenomenului migrației. De menționat că, Monitorizarea și Evaluarea (M&E) constituie elementele indispensabile ale mecanismului dat (Capitolul II, punctul 7³), și sunt menite să asigure măsurarea implementării abordării integrate a DMD, dar și identificarea timpurie a posibilelor devieri/probleme apărute în realizarea politicilor și programelor, cu operare de ajustări/adaptări corespunzătoare. Însăși instituirea cadrului de M&E participativă la nivel național în domeniul DMD reprezintă rezultatul unui exercițiu complex în urma căruia a fost constituită o Matrice din 67 de indicatori relevanți, grupați în 5 domenii specifice, și a unui Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens⁴.

Administrația Publică Locală constituie un partener important în cadrul Mecanismului de coordonare a politicii de stat în domeniul DMD, dar și un participant esențial al procesului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD și implementării abordării integrate în acest sens. Prin urmare, asigurarea unei coerențe dintre politicile naționale și cele locale în domeniul DMD este absolut necesară, iar aceasta implică atât uniformizarea în conformitate cu cadrul național a procedurilor existente de elaborare și M&E a politicilor locale în domeniul DMD⁵, cât și consolidarea capacităților ale Autorităților Publice Locale de a elabora documente de politici/strategii de dezvoltare locală durabilă care ar considera și integra domeniul DMD.

¹ HG. Nr. 200/2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea acesteia. Acțiunea 1.2. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro

² HG nr. 725/2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

³ Ibidem.

⁴ Toartă V. & Vremiș M. (2018). „Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens.” Elaborat în cadrul proiectului comun OIM/PNUD/Programul Global „Integrarea Migrației în Strategii Naționale de Dezvoltare” faza II. https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf

⁵ P. 7, alin. 3 din HG nr. 725/2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=371433>

Necesitatea punerii la dispoziția Administrațiilor Publice Locale a unui set de instrumente privind integrarea politicii DMD la nivel de raion / municipiu în conformitate cu cadrul național a impus realizarea pe parcursul anului 2019 a unei serii de activități consecutive. Astfel, în scopul identificării potențialilor indicatori care ar putea fi incluși în cadrul de M&E a politicilor domeniului DMD la nivel de raion/municipiu, cu suportul Agenției Elvețiene pentru Cooperare și Dezvoltare (SDC)⁶, a fost realizată o analiză a cadrului de politici locale de dezvoltare socio-economice durabile și planurilor de acțiuni de implementare a acestora⁷. În rezultatul acestei analize a fost selectat un set din 43 de indicatori (cantitativi și calitativi) care au fost integrați în cadrul unei Matrice consolidate cu distribuție pe 4 domenii specifice determinate ca fiind relevante procesului de M&E a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu. În determinarea domeniilor specifice din cadrul Matricei de indicatori s-a urmărit o aliniere pe cât de posibilă la structura recomandată de cadrul conceptual și metodologic privind M&E DMD la nivel național⁸. Totodată, ținând cont de importanța asumării proprietății (ownership-ului) asupra produsului final, dar și a rolului participativ al APL la exercițiul de M&E, Matricea de indicatori respectivi a fost supusă unei runde de consultări regionale cu coordonatorii și specialiștii responsabili pentru domeniului DMD⁹.

De asemenea, ținând cont de noutatea și complexitatea exercițiului de M&E a politicilor în domeniul DMD și a mersului implementării mecanismului de abordare integrată în acest sens, pentru acordarea de suport APL au fost elaborate și Instrucțiuni metodologice care au luat în considerație: (i) rezultatele analizei cadrelor de politici locale de dezvoltare socio-economică durabilă și a planurilor de acțiuni de implementare a acestora, (ii) necesitățile de suport exprimate de către coordonatorii și specialiștii responsabili pentru domeniului DMD la nivel local în cadrul chestionarelor de evaluare a seminarelor de instruire regionale privind includerea abordării integrate a domeniului Diasporă, Migrație și Dezvoltare (DMD) în documentele strategice de dezvoltare locală, precum și crearea mecanismului de M&E a implementării DMD în cadrul¹⁰ acestora , inclusiv și (iii) prevederile Ghidului cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea

⁶ Proiectul „Consolidarea cadrului instituțional al Republicii Moldova în domeniul migrației și dezvoltării” faza a II-a (2019-2022), implementa de către BRD cu finanțarea Agenției Elvețiene pentru Cooperare și Dezvoltare (SDC).

⁷ În acest sens au fost vizate strategiile/programele strategice de dezvoltare socio-economică durabilă a 32 de raioane, UTAG și 11 municipii.

⁸ OIM/PNUD/Programul Global (2018). „Concepția privind instituirea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens”; OIM/PNUD/Programul Global „Ghidul cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului M&E participativă în domeniul DMD pentru măsurarea abordării integrate în acest sens”.

⁹ SDC/BRD (2019). „Seminar regional de instruire privind includerea abordării integrate a domeniului Diasporă, Migrație și Dezvoltare (DMD) în programele, planurile și strategiile de dezvoltare locală, precum și crearea mecanismului de monitorizare și evaluare a implementării DMD în cadrul acestora”

¹⁰ SDC/BRD (2019). „Seminar regional de instruire privind includerea abordării integrate a domeniului Diasporă, Migrație și Dezvoltare (DMD) în programele, planurile și strategiile de dezvoltare locală, precum și crearea mecanismului de monitorizare și evaluare a implementării DMD în cadrul acestora”

cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens¹¹.

În scopul colectării datelor pentru indicatori au fost elaborate formulare de colectare (iunie-iulie 2021), iar procesul de colectare a datelor a avut loc în perioada septembrie-decembrie 2021. De asemenea, ținând cont că în anul 2019 au avut loc alegerile locale care au rezultat în schimbarea unora dintre coordonatorii locali ai politicilor în domeniul DMD și a specialiștilor responsabili de subiectele date la nivel tehnic, pentru înprospătarea memoriei instituționale, informarea, sensibilizarea și impulsionearea raioanelor/municipiilor în completarea/prezentarea datelor, dar și sporirea acurateței acestora, în perioada 25 noiembrie -2 decembrie 2021 au fost organizate trei ședințe regionale: Nord, Centru și Sud. În cadrul acestor ședințe au participat vicepreședinți ai raioanelor pe probleme sociale, șefi și specialiști ai direcțiilor economie, reprezentanți ai oficiilor Cancelariei de stat în teritoriu, reprezentanți ai Congresului Autorităților Publice din Moldova, alți specialiști relevanți.

În contextul respectiv ținem să aducem mulțumiri reprezentanților raioanelor Anenii-Noi, Călărași, Dondușeni, Drochia, Edineț, Florești, Fălești, Glodeni, Hîncești, Orhei, Rezina, Rîșcani, Sîngerei, Șoldănești, Soroca, Ștefan Vodă, Strășeni, Taraclia, Telenești și municipiului Chișinău, care s-au implicat activ, și au contribuit prin intermediul datelor prezentate la elaborarea acestui prim raport de evaluare a implementării conceptului M&E DMD la nivel de APL.

Obiectivul raportului

Obiectivul raportului este oferirea unei analize cuprinzătoare bazate pe date privind implementarea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu, pentru o direcționare mai eficientă și eficace în continuare a eforturilor și acțiunilor Cancelariei de stat/BRD și APL II pentru asigurarea unei coerențe dintre politicile naționale și cele locale în domeniul DMD, precum și pentru uniformizarea în conformitate cu cadrul național a procedurilor existente de elaborare și M&E a politicilor locale în domeniul DMD.

¹¹ Toartă V. & Vremiș M. (2018). "Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens." Elaborat în cadrul proiectului comun OIM/PNUD/Programul Global „Integrarea Migrației în Strategiile Naționale de Dezvoltare” faza II.
https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf

Metodologia

În procesul elaborării prezentului Raport au fost utilizate următoarele metode de cercetare:

Metoda analizei documentare, care a implicat analiza datelor pentru indicatorii din cadrul matricei M&E participativă a implementării politicii DMD la nivel de raion/municipiu, prezentate de către raioanele/municipiile partenere, din perspectiva calității acestora: consistența și acuratețea. De asemenea au fost analizate și a diverse materiale cu caracter analitic, conexe domeniului DMD (diverse rapoarte și note informative), care au fost considerate ca fiind relevante în calitate de surse de date complementare pentru efectuarea analizei;

Metoda compilării, care a vizat compilarea datelor cu dezagregări prezentate de către APL II pentru indicatorii din cadrul matricei M&E participativă a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu, dar și compilarea în cadrul conținutului analitic al raportului a datelor din surse analitice complementare și colecții de date publice, cum sunt cele din cadrul Platformei de Gestionare a Asistenței Externe¹², Băncii de date statistice a BNS, Organizației pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mini și Mijlocii, ale Agențiilor de Dezvoltare Regională, etc. pentru confirmare, accentuare sau infirmare a unor tendințe, dar și pentru suplinirea a golului de date în situațiile când acesta a fost necesar;

Metoda analizei comparative, a implicat compararea situației în domeniul DMD pe parcursul perioadei 2019-2020, fiind de asemenea asigurată comparabilitatea între raioane/municipii, inclusiv pe dezagregări disponibile: sexe, medii de reședință, alte dezagregări (ex. grupuri de vârstă, nivel de instruire, domenii economice, etc.).

Limitările

Dintre cele 33 de raioane și 2 municipii cărora le-au fost expediate formularele de colectare a datelor pentru indicatorii DMD la nivel de raion/municipiu, au prezentat aceste date doar 20 raioane și 1 singur municipiu. Aceasta la rândul său n-a permis efectuarea unei analize a situației privind implementarea cadrului DMD la nivel de raion/municipiu într-o manieră deplină, ceea ce poate fi considerată una dintre limitările acestei analize. Cea de-a doua limitare a ținut de consistența și calitatea datelor prezentate pentru indicatorii DMD.

¹² Platforma de Gestionare a Asistenței Externe. <http://www.amp.gov.md/portal/>

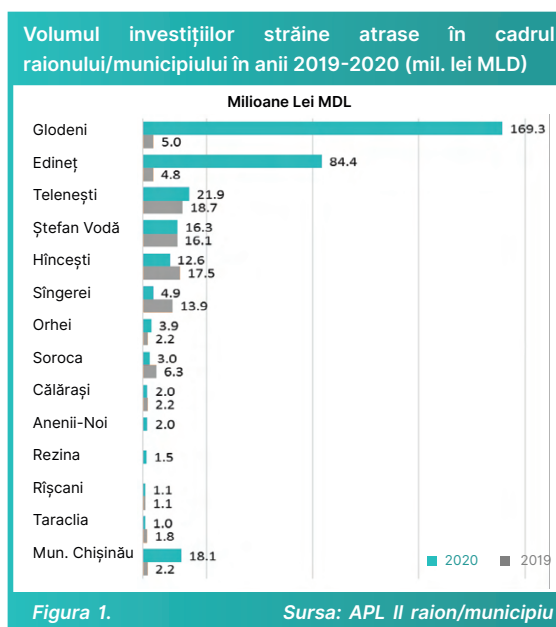
Prezentul raport este alcătuit din parte introductivă, patru capitole interconectate determinate în conformitate cu domeniile tematice din cadrul de M&E DMD, concluzii și recomandări privind eficientizarea aplicării cadrului M&E DMD la nivel de raion/municipiu. În cadrul părții introductive este prezentat contextul actual ce a servit la elaborarea prezentului raport, obiectivul raportului, metodologia, structura și conținutul raportului. În cadrul primului capitol este analizat progresul și impactul pe care l-au produs acțiunile întreprinse de către APL în comun cu partenerii de dezvoltare asupra mobilizării capitalului uman și financiar rezultat din migrație pentru dezvoltarea economică durabilă a localităților și măsurile de stimulare a reîntoarcerii. *În cadrul celui de-al doilea capitol* este analizat efectul măsurilor pentru diminuarea fluxurilor migraționale în scop de muncă, consolidarea abilităților și culturii antreprenoriale, acțiunile de compensare a efectelor sociale negative asociate migrației. *În cadrul celui de-al treilea capitol* sunt analizate efectele măsurilor pentru facilitarea (re)integrării migranților reîntorși, precum și celor de consolidare a asociațiilor diasporei. *În cadrul celui de-al patrulea capitol* este prezentată analiza nivelului de considerare a aspectelor DMD în cadrul politicilor de dezvoltare economico-socială locală, precum și dialogul civil cu diaspora. *Concluziile și recomandările* integrează principalele constatări, provocări identificate și propuneri pentru depășirea acestora.

Capitolul I. Migrația și Dezvoltarea Economică Locală

Migrația poate avea atât o influență negativă asupra dezvoltării localităților de origine, cât și una pozitivă care este reflectată printr-o serie de transferuri care influențează dezvoltarea în mod diferit¹³, cum sunt: (i) transferurile de capital uman (presupune fluxurile migraționale în sine); (ii) transferurile de capital de cunoștințe, competențe și idei noi; (iii) transferurile de capital financiar (salarii, economii, remitențe, precum și investiții). De menționat că, ultimele două transferuri pot proveni și de la cei care nu sunt migranți în sine, ci membri ai diasporei¹⁴. Astfel, migranții și asociațiile de băștinași, diaspora, societatea civilă și sectorul privat devin parteneri-cheie ai APL în cooperarea pentru dezvoltare locală durabilă.

1.1. Investiții și inițiere de afaceri

Schimbarea paradigmei de dezvoltare economică a țării asumată inițial în cadrul SND „Moldova 2020” presupune înlocuirea modelului de creștere economică, bazat pe consum alimentat de remitențe, în favoarea unui model dinamic, bazat pe atragere de investiții, precum și pe dezvoltare a industriilor exportatoare de bunuri și servicii. Această prioritate continuă a fi una actuală și în cadrul noi Strategii Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”¹⁵. Investițiile atrase în cadrul raionului/ municipiului din diverse surse relatează asupra capacității APL de dezvoltare social-economică a localităților. Conform datelor prezentate, volumul investițiilor străine atrase în cadrul raioanelor/municipiului pe parcursul anului 2019-2020 a variat de la o unitate administrativ-teritorială la alta. În topul raioanelor cele mai multe investiții străine atrase se enumeră raioane Glodeni, Edineț, Telenești, Hîncești, Sîngerei, Ștefan Vodă și municipiul Chișinău (a se vedea Figura 1).

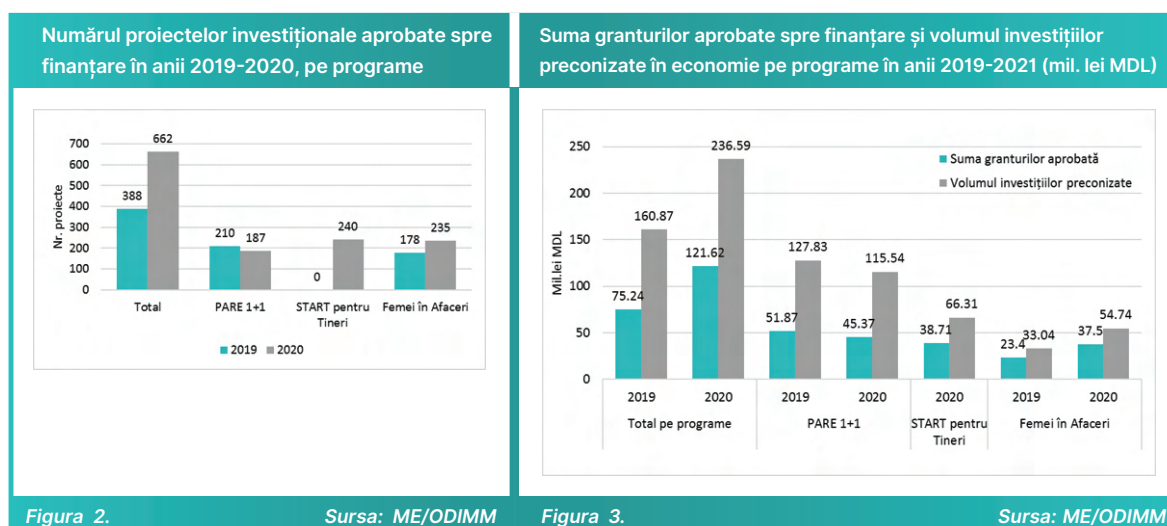
¹³ Vaculovschi, D. (2017). "Migrație și Dezvoltare: Aspecte socioeconomice. Manual", Subcapitolul 2.3 „Legătura dintre migrație și dezvoltare”, pag. 53. Elaborat cu sprijinul SDC/OIM/PNUD în cadrul proiectului global comun „Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare”.
http://www.iom.md/sites/default/files/publications/docs/Migra%C8%9Bie%20%C8%99i%20dezvoltare_aspecte%20socioeconomice.pdf

¹⁴ OIM/UNDP/UNWomen/GMG/SDC/GoRM (2010). "Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare. Ghid pentru factorii de decizie și specialiști." Partea 1, subcapitolul 1.4., pag. 17; 18. Elaborat în cadrul Programului pilot comun „Integrarea migrației în strategiile naționale de dezvoltare în Moldova” (MOMID).

¹⁵ Hotărârea Guvernului nr. 377 din 10.06.2020, cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121920&lang=ro

O parte dintre aceste investiții au fost atrase în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională, precum și în cadrul programului DAR 1+3 unde în anul 2020 au fost selectate 42 de autorități publice locale pentru implementarea de proiecte după formula 1+3 (Guvernul + APL + Partenerii de Dezvoltare + ADB) în valoare totală de 7,9 milioane lei¹⁶, ¹⁷.

Programele pentru atragerea și mobilizarea capitalului uman și financiar din migrație, dar și cele de facilitare a accesului la finanțare, derulate de către țările de origine ale migranților, constituie mecanisme importante de stimulare a participării migranților și diasporei la dezvoltarea economică, inclusiv impulsionează a reîntoarcerii și reintegrării. Conform datelor statistice ale Organizației pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM), în anul 2020, pentru finanțare în cadrul programelor PARE 1+1, START pentru Tineri și Femei în Afaceri au fost aprobate 662 de proiecte investiționale, în creștere cu **70,6%** în raport cu anul 2019 (a se vedea Figura 2 de mai jos și Tabelul 2 din Anexa 1). Suma granturilor aprobate spre finanțare a fost de **121,62 milioane lei** (în creștere cu **61,6%** față de anul precedent), cu un volum preconizat al investițiilor în economie de **236,59 milioane lei** (sau cu **47,1%** mai mare ca în anul precedent), care a variat pe programe (a se vedea Figura 3 de mai jos și Tabelul 3 din Anexa 1).

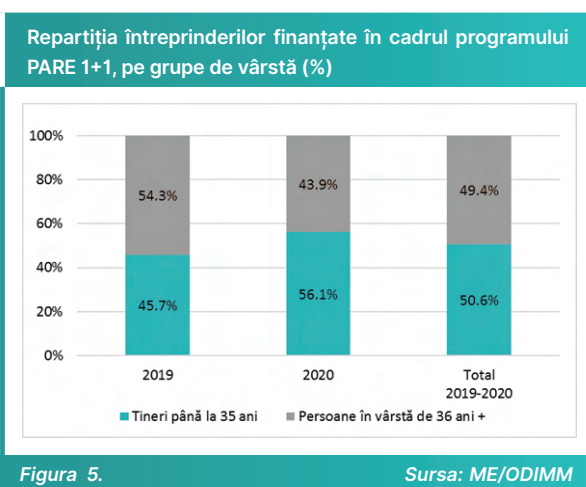
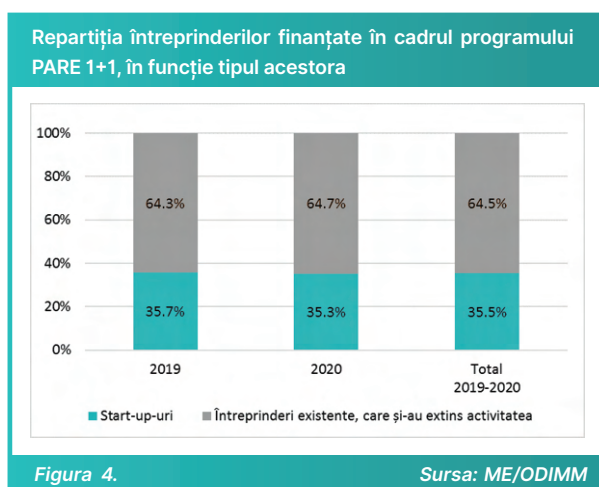
În anul 2020 în cadrul programului de atragere a remitențelor în economie PARE 1+1 au fost finanțate 187 de proiecte investiționale, în diminuare cu 11% față de anul 2019.

¹⁶ PNUD. „Implicarea diasporei în dezvoltarea localităților de origine devine o practică națională, prin programul DAR 1+3”. Comunicat de presă din 19.06.2020. <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2020/diaspora-dezvoltarea-localitatilor-de-origine-devine-o-practica-nationala-prin-programul-DAR.html>

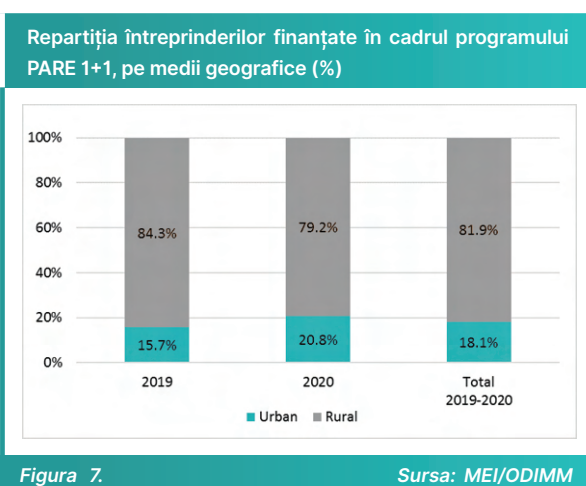
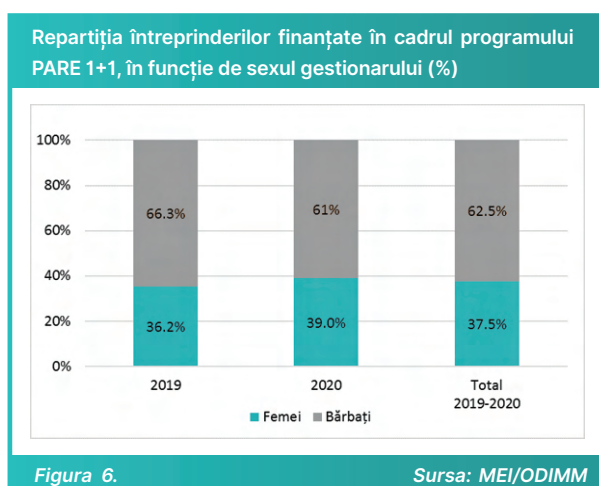
¹⁷ BRD. Au fost selectate proiectele câștigătoare în cadrul Programului „Diaspora Acasă Reușește” DAR 1+3. Comunicat din data de 06.11.2020. <https://brd.gov.md/ro/content/au-fost-selectate-proiectele-castigatoare-cadrul-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13?fbclid=IwAR1ryJ5lC50FZ2YTjGHJr8rY3oUqasoge-rVcUU0ZYE32JdFvfxMEQ1Wg>

Suma granturilor aprobată a fost în valoare de 45,37 milioane lei, cu un volum preconizat al investițiilor în economie de 115,54 milioane lei, ceea ce a însemnat o paritate de 2,5 lei investiții în economie la fiecare leu transferat în cadrul programului.

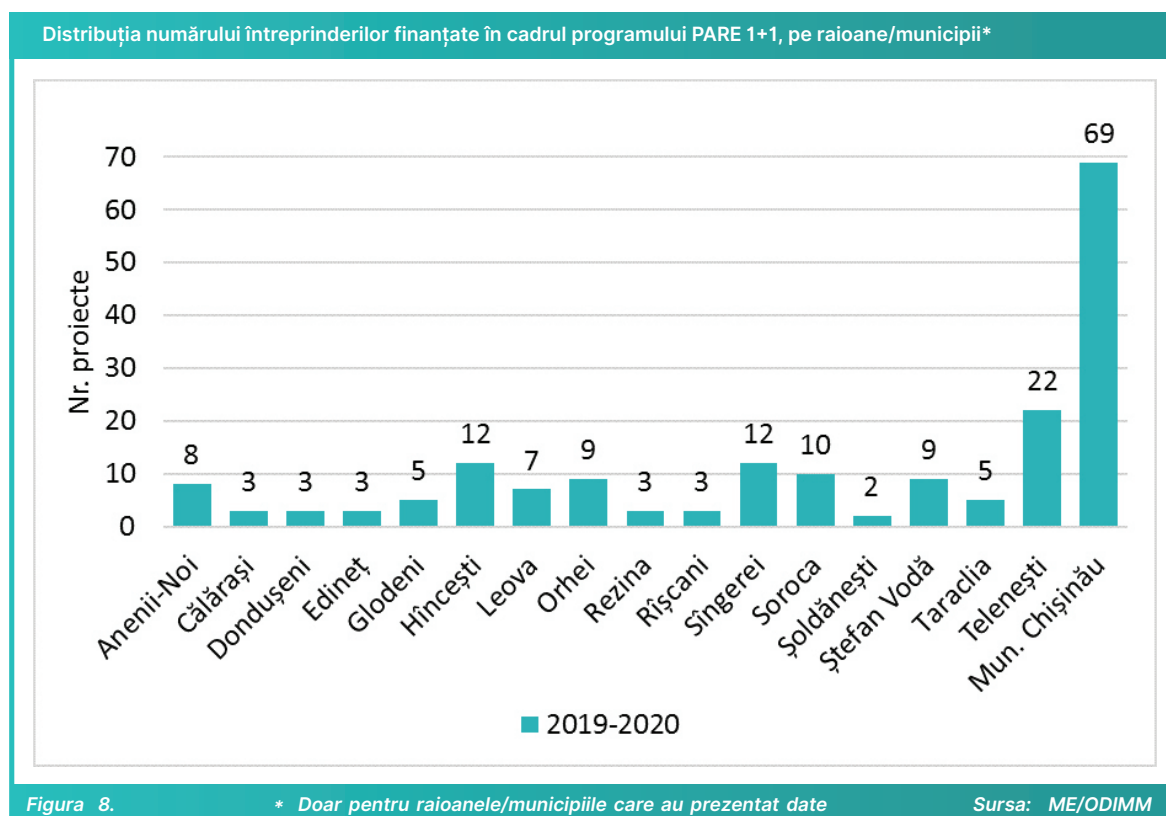
Întreprinderile nou create (sau start-up-urile) au constituit 35,3% dintre beneficiarii contractelor de finanțare nerambursabilă cu o descreștere nesemnificativă față de anul 2019. Totodată întreprinderile gestionate de către tineri în vârstă sub 35 ani au constituit peste 56% din beneficiarii de granturi, în ascendență cu 10,7 p.p. în raport cu anul 2019. (A se vedea Figurile 4 și 5, și Tabelul 4 din Anexa 1).

Este atestată o ascendență ușoară pentru întreprinderile gestionate de către femei care în anul 2020 au constituit o pondere de 39% din total. De menționat, că importanța programului PARE 1+1 nu derivă doar direcționarea acestuia către migranți și rudele de gradul I ale acestora, ci și din accentul geografic al implementării acestuia care este orientat preponderent spre mediul rural. Astfel, întreprinderile din mediul rural au constituit o pondere de peste 4/5 din totalul celor înființate și finanțate în perioada 2019-2020 (A se vedea Figurile 6 și 7).

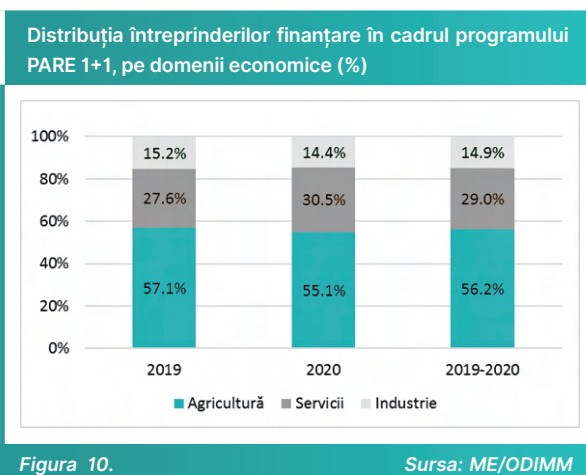
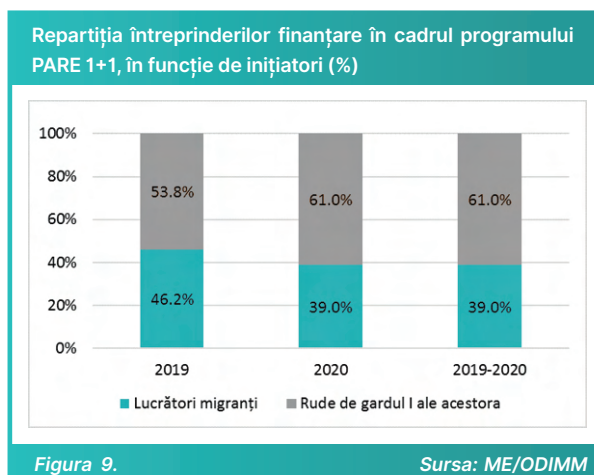

Analiza evoluției în perioada 2019-2020 a numărului de întreprinderi finanțate în cadrul programului PARE 1+1, pe raioane/municipii care au prezentat datele, arată că, exceptând municipiul Chișinău cu 69 de întreprinderi, o concentrație sporită a acestora este atestată în raioanele: Telenești - 22 întreprinderi, Hîncești și Sîngerei – câte 12 întreprinderi, Soroca – 10 întreprinderi, Orhei și Ștefan Vodă – câte 9 întreprinderi, Anenii Noi – 8 întreprinderi și Leova – 7 întreprinderi. Media proiectelor investiționale implementate în celelalte raioane este de 2,9 proiecte per raion (a se vedea Figura 8 și Tabelul 5 din Anexa 1). De menționat că, un număr 212 întreprinderi (sau 53,4% total) finanțate în cadrul programului în perioada analizată au fost concentrate în alte raioane ale republicii, însă din lipsa de informație prezentată, o analiză mai detaliată în acest context nu a fost posibil de a fi efectuată.

Întreprinderile create de către migranții reîntorși au constituit circa 39% din totalul celor create în anul 2020, fiind atestată o descreștere cu 7,2 p.p. a acestora față de anul precedent în favoarea unei ascendențe pentru întreprinderile create de către rudele de gradul I ale migranților din resursele acumulate din remitențe. În funcție de domeniile economice datele arată, că peste 1/2 dintre afacerile create în perioada 2019-2020 au fost în agricultură, fiind urmate de cele din domeniile serviciilor (29%) și industriei (14,9%) fiind urmate de cele din

domeniile serviciilor (29%%) și industriei (14,9%) (a se vedea Figurile 9 și 10 de mai jos)

Programele START pentru Tineri și Femei în afaceri se enumeră printre programele importante de stimulare a antreprenorialului, facilitare a accesului la finanțare și crearea condițiilor pentru menținerea forței de muncă în țară. Deși în cadrul programelor date nu este dusă o evidență a beneficiarilor bazată pe statutul migrațional al acestora, ar fi greșit de considerat că migrații reîntorși nu participă la acestea. Conform datelor ODIMM în anul 2020 în cadrul programului START pentru Tineri au fost finanțate 240 de proiecte investiționale, peste ½ dintre acestea fiind gestionate de către femei. Suma granturilor aprobate pentru acestea a fost de 38,71 milioane lei cu un volum al investițiilor preconizat în economie de 66,31 milioane lei. Peste 75% dintre afacerile create de către tineri au fost implementate în mediul rural. Ponderea afacerilor implementate în domeniul prestării de servicii este de 40,8%, urmate de cele în domeniul industriei (37,1%) și cele din agricultură (22,1%). Analiza repărțitei numărului de afaceri finanțate pe raioane/municipii care au prezentat datele arată, că exceptând municipiul Chișinău cu 74 de afaceri, o concentrație sporită a acestora este atestată în raioanele: Orhei – 15 afaceri, Ștefan Vodă – 9 afaceri, Sîngerei și Soroca – câte 8 afaceri și Rîșcani – 7 afaceri (a se vedea Figurile 11 și 12 de mai jos și Tabelul 6 din Anexa 1). De menționat că 103 afaceri finanțate au fost implementate în ale raioane/municipii ale țării, însă din lipsă de informație prezentată o analiză mai detaliată în acest sens nu a fost posibil de a fi efectuată.

Ponderele proiectelor investiționale finanțate în cadrul programului START pentru Tineri, pe domenii economice (%)

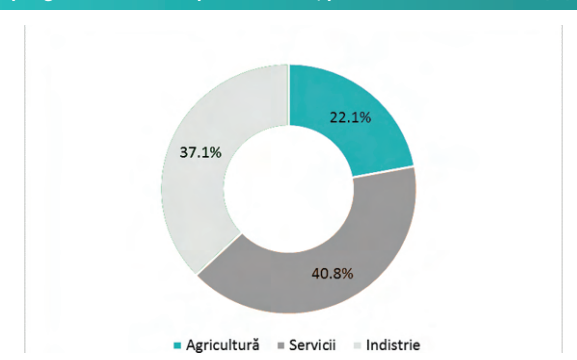

Figura 11.

Sursa: ME/ODIMM

Distribuția numărului de proiecte investiționale în cadrul programului START pentru Tineri, pe raioane *

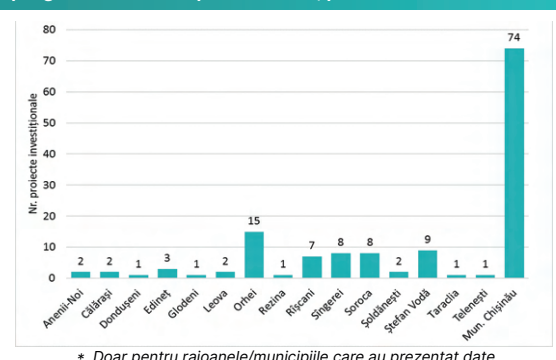

Figura 12.

Sursa: ME/ODIMM, APL II

În cadrul programului Femei în Afaceri în anul 2020 au fost finanțate 235 de proiecte investiționale, în creștere cu 32% față de anul precedent. Suma granturilor aprobate pentru aceste proiecte a fost de 37,54 milioane lei, în creștere cu 60,6% față de anul 2019, cu o cu un volum al investițiilor planificate în economie de 54,74 milioane lei. Femeilor tinere în vârstă sub 35 ani le-au revenit circa 2/3 din proiecte investiționale finanțate în cadrul programului. Proiectele investiționale implementate în mediul rural au constituit o pondere de 67%. Peste 1/2 dintre proiectele implementate de femei erau în domeniul serviciilor, urmate de cele în agricultură (37%) și cele în industrie (8,9%). Evoluția numărului de proiecte investiționale implementate pe parcursul anului 2019-2020 în pe raioanele/municipiile care au prezentat a fost una neuniformă, totuși o concentrație sporită a acestora se menține în raioanele Sîngerei, Orhei și Soroca (a se vede Figurile 13 și 14 de mai jos). În municipiul Chișinău au fost implementate 89 de afaceri, cu o creștere cu 81.6% față de anul 2019. De menționat că 99 de proiecte investiționale au fost implementate în alte raioane/municipii ale țării.

Ponderele proiectelor investiționale finanțate în cadrul programului Femei în afaceri, pe domenii economice (%)

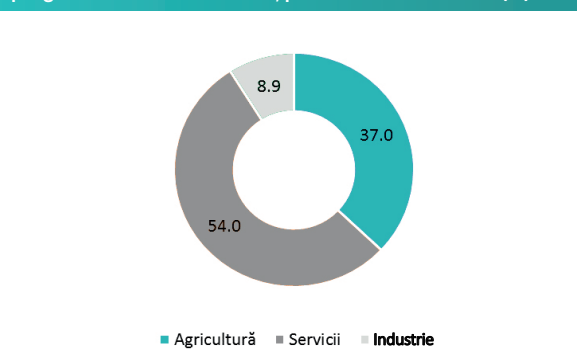

Figura 13.

Sursa: ME/ODIMM

Repartiția numărului de proiecte investiționale în cadrul programului Femei în afaceri, pe raioane *

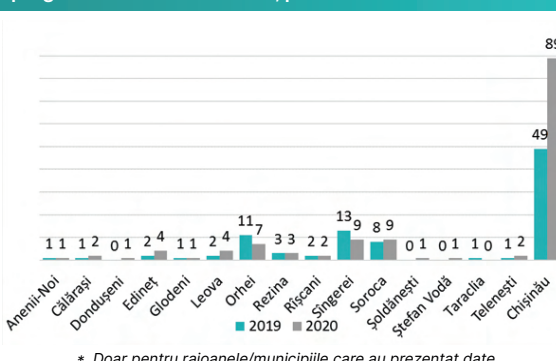

Figura 14.

Sursa: ME/ODIMM, APL II

Parcurile industriale, incubatoarele de afaceri și platformele industriale multifuncționale au un rol important în dezvoltarea economică regională, respectiv cea locală, consolidarea antreprenorialului, valorificarea capitalului uman și implementarea tehnologiilor moderne, sporirea ocupării forței de muncă și stimularea reîntoarcerii migranților. În anul 2020, la nivel național au activau 10 parcuri industriale cu 87 de companii rezidente¹⁸ și 11 incubatoare de afaceri cu 251 companii rezidente (în creștere cu 14,6% față de anul 2019). Dintre companiile rezidente ale incubatoarelor de afaceri 141 erau start-up-uri, 136 administrate de către tineri și 134 administrate de către femei. Numărul locurilor de muncă create a fost de 881, dintre care cele pentru tineri a constituit peste ½ din total, iar cele pentru femei - 36,8% ¹⁹. Cifra de afaceri a rezidenților incubatoarelor a fost de 192,27 milioane lei, în creștere cu 24,7% față de anul precedent (a se vedea Tabelul 8 din Anexa 1). Totodată, pentru asigurarea unui echilibru în dezvoltarea economică a regiunilor și sporirea competitivității economice a acestora Guvernul a lansat Programul-pilot de creare a 18 platforme industriale multifuncționale (PIM)²⁰. Până la finele anului de referință au fost încheiate Acorduri de Memorandum de crearea a acestor platforme cu Autorități Publice Locale de nivelurile I și II din 7 raioane: Glodeni, Briceni, Ceadâr-Lunga, Cimișlia, Ialoveni, Ocnița și Dondușeni²¹. De menționat, că pentru crearea infrastructurii PIM, în anul 2020 au fost prevăzute 50 milioane lei, cu posibilități de suplinire din surse extrabugetare. Durata programului este de 36 de luni, cu posibilități de extindere. Printre rezultatele scontate pentru fiecare PIM sunt: atragerea investițiilor de cel puțin 20 milioane lei și crearea de cel puțin a 100 de locuri de muncă²².

Trebuie să constatăm că capacitățile APL de dezvoltare a programelor locale de stimulare și dezvoltare a afacerilor în rândul tinerilor și persoanelor întoarse de peste hotare rămân a fi modeste. În nici unul dintre raioanele/municipiile care au prezentat date pentru elaborarea prezentului raport, astfel de programe nu există, deși într-o serie dintre strategiile de dezvoltare social-economică locală au fost incluse obiective axate pe dezvoltarea de astfel programe și valorificare a potențialului din migrație. Prin urmare acțiuni de suport pentru consolidarea capacităților APL în dezvoltarea de astfel de programe și de atragere a investițiilor sunt necesare.

¹⁸ <https://monitorul.fisc.md/editorial/controlul-planificat-al-rezidentilor-parcurilor-industriale.html>

¹⁹ ODIMM (2021). Raportul anual. Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii. Pag. 29-30. https://www.odimm.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf

²⁰ Hotărârea Guvernului nr. 748 din 13.10.2020, cu privire la aprobarea Programului-pilot de creare a platformelor industriale-multifuncționale. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123627&lang=ro

²¹ ODIMM (2021). Raportul anual. Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii. https://www.odimm.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf

²² Secțiunile 6 și 10 din Hotărârea Guvernului nr. 748 din 13.10.2020, cu privire la aprobarea Programului-pilot de creare a platformelor industriale-multifuncționale. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123627&lang=ro

1.2. Cooperare transfrontalieră, transnațională și în Euroregiuni

Programele de cooperare transfrontalieră și transnațională se enumeră printre programele europene în care Autoritățile Publice Locale din Republica Moldova beneficiază direct de proiecte finanțate de către Comisia Europeană. Aceste programe reprezintă o prioritate asumată de către Republica Moldova în cadrul Acordului de Asociere RM-UE semnat în anul 2014²³, dar și un aspect important de pe noua Agendă de Asociere RM-UE 2021-2027²⁴. Obiectivul final al acestei cooperări este promovarea dezvoltării teritoriale, economice și sociale armonioase prin abordări comune și focusarea pe sinergii financiare și de politici. La rândul său, euroregiunile reprezintă forme instituționalizate ale cooperării transfrontaliere care consolidează eforturile administrațiilor publice locale, partenerilor sociali și celor economici în valorificarea finanțărilor UE pentru rezolvarea problemelor de dezvoltare social-economice și de mobilitate a forței de muncă în localitățile din zonele de frontieră.

În anul 2020, în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională în Republica Moldova erau în proces de implementare 106 proiecte, dintre care: (i) 57 proiecte în cadrul Programului Operațional Comun România-Moldova 2014-2020 în valoare totală de 54,8 mil. EUR; (ii) 26 proiecte în cadrul Programului Operațional Comun Bazinului Mării Negre 2014-2020 și (iii) 23 de proiecte în cadrul Programului Transnațional al Dunărea 2014-2020²⁵. De menționat, că în cadrul acestor programe de cooperare, autoritățile publice locale, dar și cele centrale dețin nu doar rolul de partener, dar și cel de partener lider în implementare. Astfel, în cadrul Programului Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020, 31 dintre proiectele implementate aveau ca partener lider un beneficiar din Moldova, iar în total numărul beneficiarilor moldoveni s-a ridicat la 68. Bugetul total pentru partenerii din Republica Moldova a fost de 21,8 mil. EUR, dintre care 14,4 mil. EUR a constituit contribuția UE în formă de grant.

De asemenea, în cadrul programului respectiv, în anul de referință erau finanțate 53 de proiecte *SOFT*²⁶ cu o valoare totală a bugetului pentru partenerii moldoveni de 6,3 mil EUR, în cadrul cărora participau 61 de parteneri moldoveni, 25 dintre aceștia fiind parteneri lider. Totodată altele 6 proiectele *SOFT* se aflau la etapa de contractare, procesul de implementare a acestora urmând a fi inițiat în anul 2021.

²³ Capitolul 20 al Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)&from=RO)

²⁴ <https://mfa.gov.md/ro/content/activitatile-de-implementare-acordului-de-asociere-republica-moldova-uniunea-europeana-au>

²⁵ MF (2021). Raport privind asistența externă pentru Republica Moldova 2020. Pag. 23
<https://www.mf.gov.md/sites/default/files/Raport%20Asisten%C8%9B%C4%83%20Extern%C4%83%202020%20MD.pdf>

²⁶ *SOFT* - componentă de infrastructură < 1 mil. EUR;

Tot în cadrul programului dat, au fost selectate spre finanțare și 20 de proiecte *HARD*²⁷ cu o valoare totală de 38,0 mil. EUR, contractarea și demararea implementării propriu-zise ale acestora urmând să aibă loc în anul 2021. Și-au continuat activitățile de implementare cele, 4 *proiecte mari de infrastructură (LIP)*²⁸ inițiate în anul 2019²⁹ și finanțate prin atribuire directă. Unul din aceste proiecte, “*Infrastructura de comunicații*” (COMINF), are ca partener lider Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. În total, 7 parteneri din Republica Moldova sunt implicați în proiectele LIP.

În cadrul proiectelor *Programului Operațional Comun Bazinul Mării Negre 2014-2020*, 3 proiecte aveau ca partener lider un beneficiar din Moldova, iar restul 23 aveau rolul de parteneri. Valoarea totală a bugetului Instrumentul European de Vecinătate (ENI) pentru partenerii din Moldova în cadrul proiectelor date a fost de 4,1 mil. EUR, reprezentând contribuție ne-rambursabilă a UE.

În cadrul *Programului Transnațional Dunărea 2014-2020*, celor 4 parteneri moldoveni, ale căror rapoarte financiare au fost aprobate, le-a fost debursată suma de 153 mii EUR (contribuție ne-rambursabilă a UE). Începând cu anul 2020, Moldova este reprezentată în cadrul acestui program transnațional de 24 entități în 23 proiecte selectate din apelurile 2 și 3 de propuneri de proiecte. Suma proiectelor din apelul 3 este de circa 1,3 mil. EUR, destinate beneficiarilor din Republica Moldova.

De menționat că, criza COVID-19 a constituit principala provocare în implementarea proiectelor și atingerea obiectivelor stabilite în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră și transnațională, ceea ce în anul 2020 a condus la suspendarea temporară a mai multor proiecte cu extindere ulterioară a etapei de implementare a acestora pentru perioada următoare.

²⁷ HARD - componentă de infrastructură > 1 mil. EUR;

²⁸ LIP - proiecte mari de infrastructură, 70% max. contribuția UE.

²⁹ MF (2019). 4 proiecte mari de infrastructură, în valoare de 24,2 milioane euro (grant), au fost contractate prin Programul Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020. <https://mf.gov.md/ro/content/4-proiecte-mari-de-infrastructura%C4%83-%C3%AEn-valoare-de-242-milioane-euro-grant-au-fost-contractate>

Capitolul II. Diminuarea Fluxurilor Migraționale

Diminuarea fluxurilor migraționale, reprezintă impactul eforturilor depuse de către autorităților publice locale în comun cu partenerii de dezvoltare în crearea condițiilor de menținere a populației în localități, de stimulare a reîntoarcerii migranților, de sporire a atractivității localităților pentru investiții, pentru mobilizarea și implicarea asociațiilor migranților și diasporei la dezvoltarea locală.

2.1. Platforme informaționale pentru migranți și investitori

Platformele informaționale îndeplinesc un rol din ce în ce mai important în viața economică și socială a populației, mai ales că le permit consumatorilor cum sunt migranții, asociațiile de băștinași, diasporă, potențiali investitori să găsească informații online referitor la oportunitățile financiare și investiționale existente în cadrul localităților. De asemenea, platformele online pot fi considerate factori de inovare în domeniul economiei digitale, ajutând întreprinderile mici să se mute în mediul online și să aibă acces la piețe noi, modificând astfel rapid modelele tradiționale de afaceri. Totodată antrenarea diasporei în activități de diseminare a informației privind oportunitățile de angajare și de investire în țara de origine, cât și în procesul de implementare a proiectelor de dezvoltare, constituie un factor important de menținere a legăturii dintre comunitățile de migranți și țara de origine³⁰.

Analiza datelor prezentate de către raioane/municipii pentru indicatorii M&E DMD a reflectat că acestea se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea și menținerea platformelor electronice informative despre oportunitățile financiare existente și condițiile pentru dezvoltarea și extinderea afacerilor la nivel local, precum și în evidența vizitatorilor acestora. Astfel în anul 2020 în cadrul a 3 raioane existau și funcționau a 6 platforme informaționale: 3 platforme în raionul Edineț, 2 platforme în raionul Rîșcani și 1 platformă în raionul Dondușeni. Numărul de vizitatori unici ai platformelor electronice informative din raionul Rîșcani a fost de 980 de persoane în creștere cu 16,7% față de anul 2019.

De obicei informațiile despre oportunitățile de finanțare existente și condițiile pentru dezvoltarea și susținerea afacerilor la nivel local sunt plasate pe paginile web ale consiliilor

³⁰ Vremiș, M., Cantarji, V., Vladicescu, N., Toartă, V., Popova, N., Panzica, F., și Lipcanu, O. (2014). "Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova". (2014). Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova. P.11. ILO/EU

raionale, care însă nu tot timpul sunt actualizate. De menționat, că o serie de profiluri socio-economice ale raioanelor pentru promovarea investițiilor au fost dezvoltate de către Agenția de Dezvoltare Regională Nord cu suportul Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare Internațională și Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ)^{31, 32}.

De asemenea, a fost atestată și o dificultate a raioanelor/municipiilor în a ține evidența mediatizărilor anuale realizate prin intermediul mijloacelor de comunicare existente a materialelor promoționale pentru atragere a investițiilor în rândul potențialilor investitori identificați, migranților și diasporei. În anul 2020 numărul de mediatizări în cadrul a trei raioane care au prezentat datele a fost de 1022, în descreștere 16,7% față de anul 2019.

2.2. Consolidarea capacităților în domeniul antreprenorialului

Migrația forței de muncă și antreprenoriatul sunt două componente ale activității umane ce corelează foarte strâns. Mulți lucrători migranți la întoarcere implementează ideile de afaceri, înființând firme și creând astfel noi locuri de muncă. În unele țări aproape jumătate din creștere economică se datorează lucrătorilor migranți, mai bine zis activității antreprenoriale a migranților reîntorși. Din acest considerent, deprinderile de muncă și cele antreprenoriale pe care lucrătorii migranți și le cultivă în țările de destinație cu un nivel înalt de dezvoltare economică și pe care le pot aplica la întoarcere sunt extrem de importante pentru perspectivele de dezvoltare ale țărilor de origine³³. Astfel, serviciile de consultanță și informare, de instruire și suport antreprenorial care sunt oferite la nivel local reprezintă instrumente importante pentru (re)integrarea economică a migranților reîntorși și diminuarea intențiilor migraționale în grupurile de risc (tineri, femei).

Numărul Centrelor de consultanță în afaceri din cadrul RCCA și celor la nivel local funcționale în anul 2020, pe raioane*.

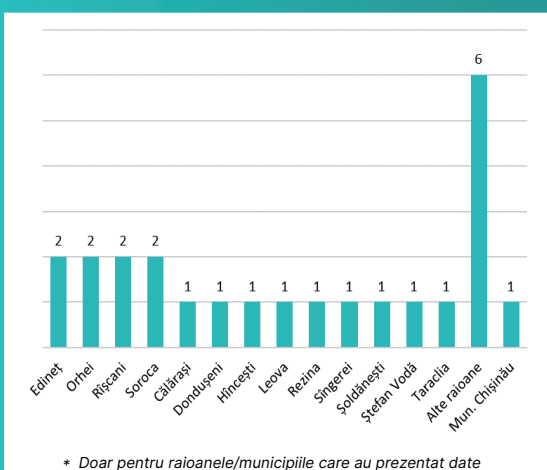

Figura 15.

Sursa: ME/ODIMM, APL II

³¹ ADR Nord/SDC/GIZ (2020). Social-Economic Profile for investment promotion in North Development Region (NDR). Sângerei District. https://singerei.md/wp-content/uploads/2022/02/Prezentare_Profil_Socio-Economic_Sangerei_ADRN_GIZ_compressed.pdf

³² ADR Nord/SDC/GIZ (2020). Social-Economic Profile for investment promotion in North Development Region (NDR). Dondușeni District. http://donduseni.md/wp-content/uploads/2021/12/DONDUSENI_SOCIO-ECONOMIC-PROFILE-1.pdf

³³ Vaculovschi, D. (2017). "Migrație și Dezvoltare: Aspecte socioeconomice. Manual", Subcapitolul 2.3 „Legătura dintre migrație și dezvoltare”, pag. 91. Elaborat cu sprijinul SDC/OIM/PNUD în cadrul proiectului global comun „Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare”. http://www.iom.md/sites/default/files/publications/docs/Migra%C8%9Bie%20%C8%99i%20dezvoltare_aspecte%20socioeconomice.pdf

Pe parcursul perioadei analizate, de către ODIMM cu suportul Agenției de Cooperare Internațională a Japoniei (JICA)³⁴ a fost creată Rețeaua Centrelor de Consultanță în Afaceri (RCCA), în care au intrat 11 Incubatoare de Afaceri existente și 3 centre din cadrul Consiliilor Raionale Basarabeasca, Căușeni, Taraclia³⁵. Scopul RCCA este: (i) creșterea nivelului de informare privind oportunitățile existente de dezvoltare a unei afaceri în țară; (ii) sporirea abilităților antreprenoriale; (iii) stimularea înființării și dezvoltării IMM în mediul rural; (iv) facilitarea accesului la resursele financiare necesare înființării / dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova; și (v) promovarea culturii financiare și a economiilor.

Pe lângă centrele de consultanță incluse în RCCA, despre existența în anul 2020 la nivel local a unor Centre de consultanță în afaceri funcționale au comunicat raioanele Dondușeni, Edineț, Orhei și Râșcani, Soroca, Șoldănești (a se vedea Figura 15). De asemenea, numărul consultanților comunitari angajați în cadrul primăriilor cu o populație mai mare de 4000 de locuitori, pentru informare și consultare în domeniul afacerilor și antreprenorialului a fost de 35 de persoane.

Analiza a arătat asupra unor dificultăți ale raioanelor de a duce evidența numărului consultațiilor acordate de către centrele de consultanță în afaceri aflate pe teritoriul acestora. Conform datelor prezentate de către 7 raioane, în anul 2020 numărul beneficiarilor de serviciile centrelor de consultanță în afaceri a fost de 1338 de persoane, în ascendență cu 32% față de anul precedent. În realitate această cifră este cu mult mai mare. Spre exemplu, datele ODIMM arată că în anul 2020, doar în cadrul Centrului de consultanță și asistență în afaceri din Chișinău au fost acordate 4152 de consultații individuale în creștere cu 45,7% față de anul 2019, iar în cadrul celor 11 incubatoare de afaceri membre ale rețelei RCCA, numărul consultațiilor acordate a fost de 2980, în descendență cu 6,9% față de anul 2019³⁶.

Instruirile în domeniul afacerilor și antreprenoriatului au un rol important în formarea și dezvoltarea culturii antreprenoriale, care la rândul său influențează asupra intențiilor de a rămâne în țară, de a reveni și de a se reintegra. Conform datelor oferite de către ODIMM în

³⁴ JICA proiectul de asistență tehnică "Standardizarea serviciilor de consultanță în afaceri la nivel național" implementat în perioada 06.2019 -02.2021.
https://me.gov.md/sites/default/files/mei_matricea_proiectelor_martie_2021.docx.

³⁵ ODIMM (2021). Raporta Anual 2020 al Organizației pentru dezvoltarea întreprinderilor Mici și Mijlocii. Pag. 11.
https://www.odimm.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf

³⁶ Ibidem

cadrul programelor PARE 1+1, START pentru Tineri, Femei în Afaceri și Gestiunea Eficientă a Afacerii (GEA) în anul 2020 au fost instruite 3212 persoane, în creștere cu 13,9% față de anul precedent. Peste 2/3 în total beneficiari au constituit cei instruiți în cadrul programului GEA, cu o ascendență de 20,4 p.p. față de anul 2019, ceea ce poate fi explicat printr-o remodelare și completare a modulelor de instruire ținând cont de restricțiile impuse de criza pandemică COVID19 și cu accesarea a platformelor on-line existente de comunicare (ZOOM și Google Meets). Beneficiarii instruirilor în cadrul programului PARE 1+1 au constituit 6,3%, iar cei ai programului Femei în Faceri – 12,9%, cu o descreșteri nesemnificative față de anul precedent. Este atestată o descreștere pronunțată de circa 1/5 a beneficiarilor programului START, care în anul 2020 au constituit o pondere de 15,5% în total beneficiari ai instruirilor (a se vedea *Figurile 16 și 17, și Tabelul 9 din Anexa 1*).

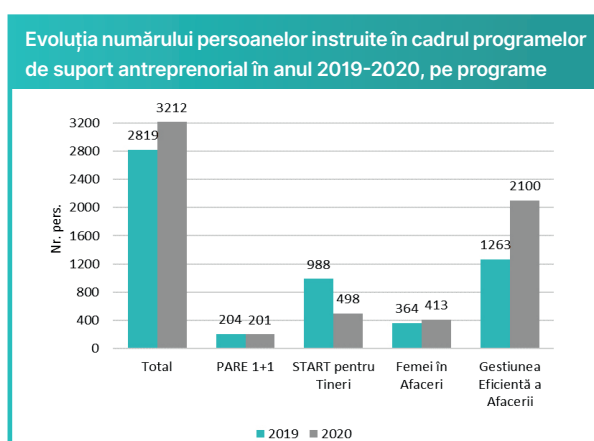

Figura 16.

Sursa: ME/ODIMM

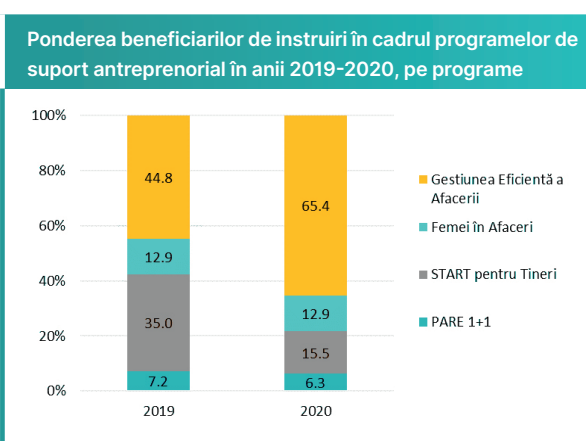
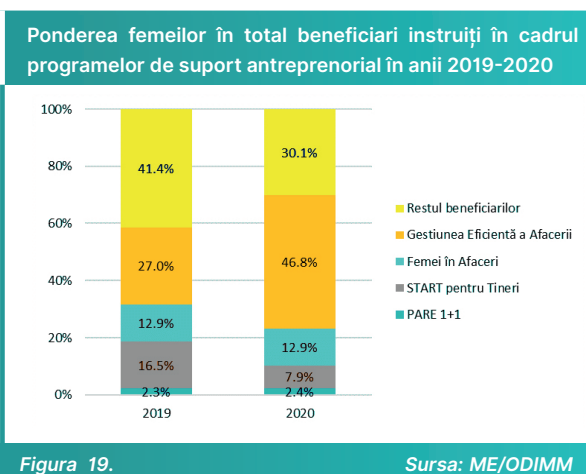
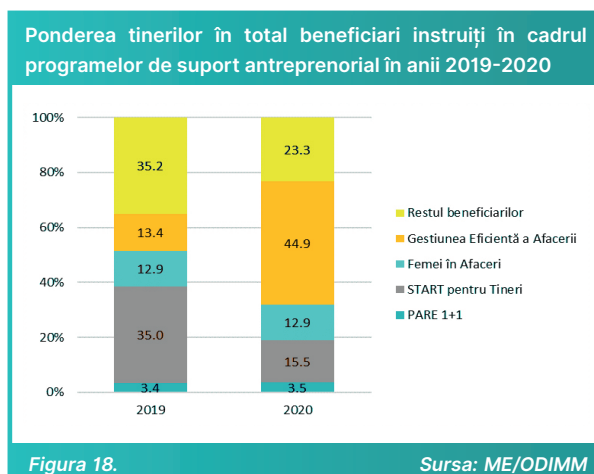

Figura 17.

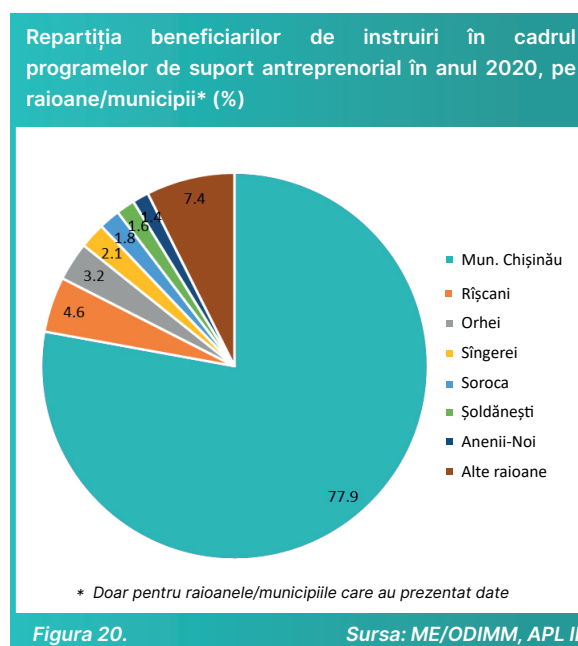
Sursa: ME/ODIMM

De menționat, că 2465 (sau 76,7% din total) dintre beneficiarii programelor de instruire și dezvoltare antreprenorială în anul 2020 au fost tinerii în vârstă sub 35 ani, iar femeile au constituit 2245 de persoane (69,9% din total) cu ascendență de peste 35% față de anul precedent (a se vedea *Figurile 18 și 19*). Numărul și ponderea acestora a variat pe programe. Spre exemplu, în cadrul instruirilor acordate în cadrul programului PARE 1+1 tinerii au constituit 113 persoane (sau 56,2%) cu o ascendență de 16,5% față de anul 2019, iar numărul femeilor au fost de 76 de persoane (sau 37,8%) cu o ascendență de 18,8% față de anul precedent. În cadrul programului START pentru tineri datorită particularităților specifice ale acestui program, tineri au constituit 498 persoane (sau 100%), iar femeile au fost de 254 persoane (sau 51%). Față de anul precedent numărul beneficiarilor acestui program a atestat o diminuare cu 49,6%, pentru

femei aceasta fiind de 45,3%. În cadrul programului Femei în Afaceri, femeile tinere au fost de 413 persoane (sau 100%), în creștere cu 13,5% față de perioada de comparație. De asemenea, în cadrul programului GEA tinerii au constituit 1441 persoane (sau 68,6%), iar femeile -1502 persoane (71,5%), cu o creștere de circa 3 ori față de anul 2019 pentru tineri și de 97.6% pentru femei (a se vedea Tabelul 10 din Anexa 1).

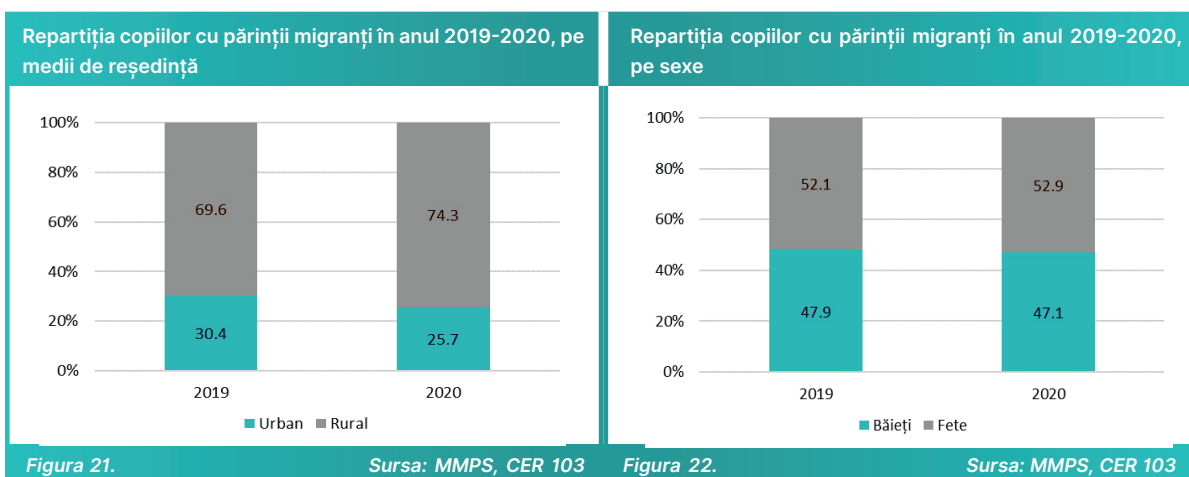
Analiza numărului de beneficiari de instruire de formare și dezvoltare a abilităților antreprenoriale în cadrul programelor PARE 1+1, START pentru Tineri, Femei în Afaceri și GEA, pe raioane/municipii care au prezentat date a arătat asupra unei distribuiri neuniforme acestora în anul 2020 cu oscilații în raport cu anul precedent. Astfel, în ierarhia localităților cu cele mai multe persoane instruite în anul 2020 a fost municipiul Chișinău cu o pondere 77,9% în total beneficiari (sau 2501 persoane), urmat de raioanele Rîșcani cu 4,6% (sau 149 beneficiari), Orhei cu 3,2% (104 beneficiari), Sîngerei cu 2,1% (69 beneficiari), Soroca cu 1,8% (57 beneficiari), Șoldănești cu 1,6% (50 beneficiari) și Anenii Noi cu 1,4% (44 beneficiari). Beneficiarii din alte raioane au constituit o pondere de 7,4% în total (sau 205 beneficiari) (a se vedea Figura 20 și Tabelul 11 din Anexa 1).

2.3. Efectele sociale

Pe lângă efectele pozitive pe care le generează migrația asupra dezvoltării social-economice a localităților și respectiv a țării, aceasta generează și o serie de efecte negative pe care autoritățile publice centrale și locale trebuie să fie capabile să le gestioneze prin diferite acțiuni de suport.

Conform datelor Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS)³⁷, la sfârșitul anului 2020 numărul copiilor cu unicul/ambii părinți plecați la muncă peste hotare a fost de 29,186 de copii (dintre care 53% erau fete, iar cei din mediul rural 74,3%) fiind atestată o descreștere a acestora în raport cu anul precedent cu 20,7%. Această descreștere poate fi explicată prin efectele pandemiei COVID-19 care au diminuat intensitatea fluxurilor migraționale, dar și motivația moldovenilor de a migra (a se vedea Figurile 21 și 22, Tabelul 12 din Anexa 1). Această constatare este confirmată de altfel și de datele evaluării rapide efectuate de către OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migraților moldoveni³⁸, potrivit căreia, până la 30% dintre migrații moldoveni incluși în cercetare au indicat intenția de a reveni acasă (echivalentul a 255.000 de persoane), dintre care 67% au indicat intenția de a reveni cât mai curând posibil (170.000 de persoane). Intenția de a rămâne în Moldova pentru o perioadă mai lungă de timp a fost exprimată de către 31% dintre cei care intenționau să se întoarcă (79.000 de persoane).

³⁷ MMPS. Cercetarea statistică anuală CER 103 „Copii aflați în situație de risc și copii separați de părinți” pentru anii 2019 și 2020.

https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_cer_103_pentru_anul_2019.pdf; <https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/05/Raport-CER-103-pentru-anul-2020.pdf>

³⁸ OIM (2020). Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migraților moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migraților pe termen scurt și mediu. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/IOM%20Diaspora%20Survey%20Report-RO_FINAL.pdf

În structura pe grupuri de vârstă a copiilor cu părinți plecați la muncă peste hotare în proporție de circa 2/3 (sau 56,2%) prevalează copii în vârstă de 7-15 ani, urmați de cei în vârstă de 3-6 ani cu 24,5%, cei în vârstă de 16-17 ani cu 14% și cei în vârstă de 0-2 ani (5,3%). Aceasta demonstrează că vulnerabilitatea copiilor față de riscul separării de părinți din cauza migrației sporește pe măsura creșterii și dezvoltării autonomiei personale a acestora. În raport cu anul 2019 situația a variat nesemnificativ oscilând între creșteri ușoare pentru copii în grupele de vârstă 3-6 ani și 16-17 ani, și descreșteri pentru cei în grupele de vârstă 7-15 ani și 0-2 ani (a se vedea Figura 23).

Conform datelor prezentate de către raioane/municipii, numărul copiilor separați de părinți din cauza migrației aflați în evidența autorităților tutelare teritoriale a variat în perioada analizată de la o unitate administrativă la alta. În ierarhia raioanelor cu cei mai mulți copii separați de părinți în anul 2020 au fost raioanele: Strășeni cu 1460 copii (cu o ascendență cu 17,3% față de anul 2019), Florești cu 1458 copii (cu o descendență de 15,5% față de anul 2019), Ștefan Vodă cu 1401 copii (cu o ascendență de 10,4% față de anul 2019), Anenii Noi cu 1201 copii (cu o ascendență de 1,5% față de anul 2019), Drochia cu 1178 copii (cu o descreștere de 0,8% față de anul 2019), Glodeni cu 1170 copii (cu o ascendență de 34,2% față de anul 2019), Fălești cu 1157 copii (cu o ascendență de 3% față de anul 2019) și Hîncești cu 1079 copii (cu o descreștere de 18,9% față de anul 2019) (a se vedea Figura 24 și Tabelul 13 din Anexa 1).

Repartiția copiilor cu părinți migranți în anul 2019-2020, pe grupe de vârstă

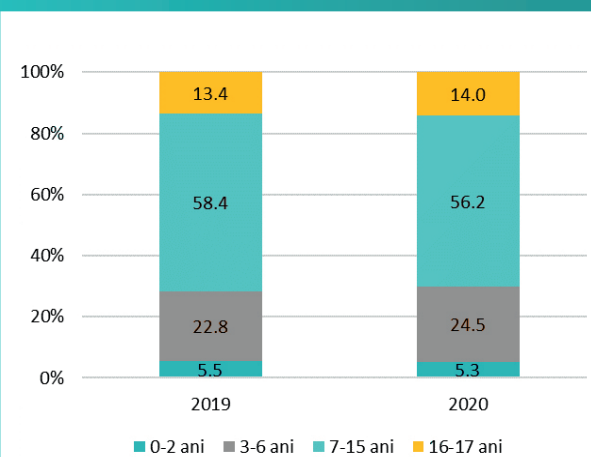
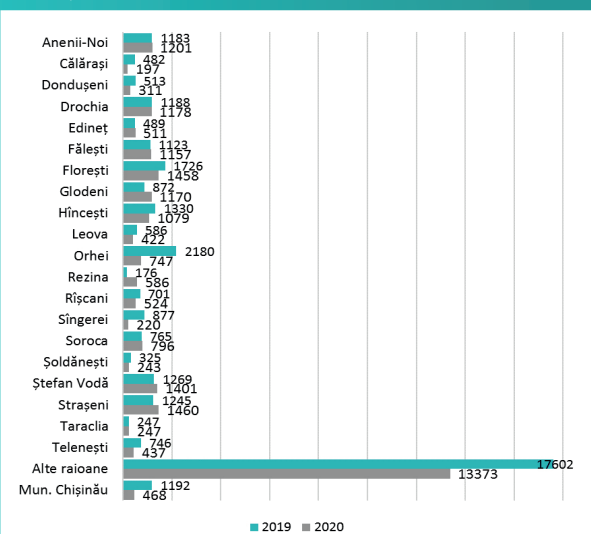

Figura 23.

Sursa: MMPS, CER 103

Evoluția numărului copiilor separați de părinți în urma migrației în anul 2019-2020, pe raioane/municipii*

* Doar pentru raioanele/municipiile care au prezentat date

Figura 24.

Sursa: MMPS, CER 103

Datele studiilor efectuate în domeniu relatează că, migrația părinților sporește vulnerabilitatea copiilor față de diferite forme de abuz³⁹, prin urmare identificarea din timp a acestor copii de către autoritățile tutelare și instituirea asupra lor a măsurilor temporare de protecție este extrem de importantă. În anul 2020 au fost operate amendamente la cadrul de reglementare cu privire la protecția specială a copiilor în situație de risc și celor separați de părinți⁴⁰, prin care a fost introdusă „custodia” ca măsură de protecție temporară a copilului cu părinții plecați într-o altă localitate sau peste hotare. Pentru informare, sensibilizare și impulsioneare a implementării acestor prevederi legale noi, o serie de ședințe în cadrul raioanelor au fost organizate de către autoritățile tutelare teritoriale⁴¹ cu primarii în calitate de autorități tutelare locale. Astfel, la sfârșitul anului de referință numărul copiilor cu măsuri temporare de protecție instituite⁴² a fost de 18,034 copii (dintre care 47,5% erau fete, iar cei din mediul rural 65,2%) în ascendență cu 29,6% față de anul 2019 (*a se vedea Tabelul 14 din Anexa 1*). Gradul de acoperire cu custodie la nivel național a copiilor cu părinți migranți a fost de circa 62%, totuși aproximativ 2/2 dintre copii nu aveau instituită aceasta, situația variind semnificativ de la un raion la altul. În ierarhia raioanelor cu cele mai puține custodii instituite în anul 2020 au fost raionul Florești cu 7,1%, Edineț cu 8,6% și Aneni Noi cu 18,2%. Printre raioanele cu un grad ridicat al acoperirii copiilor cu custodii instituite a fost raionul Hîncești cu 88,1%, Leova și Glodeni cu peste 67%, Dondușeni și Fălești cu peste 51%, Telenești cu circa 50% și Drochia cu circa 44%. O acoperirea deplină a copiilor cu părinți migranți cu custodie a fost atestată în raioanele Călărași, Rezina, Taraclia și municipiul Chișinău (*a se vedea Figura 25 și Tabele 15 și 16 din Anexa 1*). Prin urmare problema numărului mare de copii separați de părinți din cauza migrației fără măsuri temporare de protecție rămâne a fi una extrem de actuală, iar eforturile în continuare a autorităților tutelare teritoriale și locale urmează a fi direcționate spre îmbunătățirea evidenței și acoperirii acestor copii. Studiile recente efectuate în domeniu reflectă că migranții reîntorși percep destul de pronunțat consecințele sociale negative ale migrației.

³⁹ CNPAC/CIDDC/OAK(2019). “Notă analitică. Cooperarea intersectorială în domeniul identificării, evaluării, referirii, asistenței și monitorizării copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului”; Autori: Toartă, V. & Simboteanu, D. https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/09/Nota-analitic_VNET_CNPAC_2019.pdf ; CNPAC/OAK (2017). “Studiu. Mecanismul de monitorizare a implementării actelor intersectoriale și sectoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței, neglijării, exploatării și traficului copilului: Provocări și Perspective”, Autori: Toartă, V. și Vremiș, M. <http://cnpac.org.md/uploaded/Publicatii/studii/studiu%20mecanismul%20de%20monitorizare.pdf>

⁴⁰ Art. 13 din Legea 140/2013, privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123160&lang=ro#

⁴¹ Autorități tutelare teritoriale - Direcțiile asistență socială și protecție a familiei.

⁴² Până în 14.08.2020 a fost instituită tutela/curatela ca măsură de protecție a copiilor separați de părinți din cauza migrației.

Astfel, peste 70% respondenții (bărbați și femei) studiului OIM/PNUD/SDC „Migrația în scop de muncă: profilul și provocările lucrătorilor migranți”, au menționat faptul că tinerii pleacă din Moldova, circa 2/3 respondenții, sunt îngrijorați de faptul că copii rămân fără îngrijire părintească, circa 60% percep că se distrug familiile, 55%, conștientizează că rămân vârstnicii fără ajutor, este considerat important de 46% respondenții și exodul de creieri din țară. De asemenea crearea dependenței membrilor familiilor de banii de peste hotare îi îngrijorează pe 37% dintre foștii migranți chestionați. Studiul calitativ a accentuat și consecințe aferente dependenței gospodăriei/unor membrii ai gospodăriei de remitențe, accentuată de renunțarea celor rămași acasă să se integreze pe piața muncii, demotivarea acestora de a prelucra pământul etc⁴³.

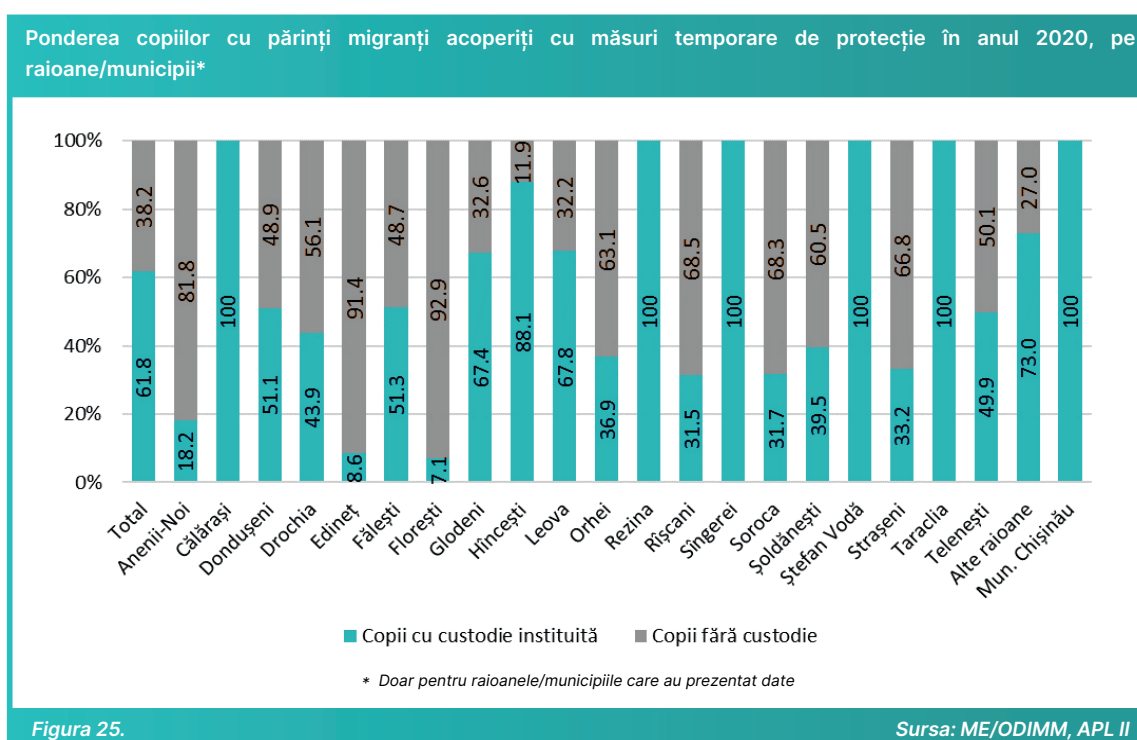

Figura 25.

Sursa: ME/ODIMM, APL II

⁴³ OIM/PNUD/SDC (2020). Migrația în scop de muncă: profilul și provocările lucrătorilor migranți.
https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/Migrația%20în%20scop%20de%20munca_5.pdf

Capitolul III. Gestionarea Migrației de Reîntoarcere: facilitarea (re)integrării și consolidarea diasporei

Migrația de reîntoarcere atrage după sine pe lângă capitalul financiar acumulat și transferul de capital uman (noi experiențe de muncă, noi aptitudini și cunoștințe, idei antreprenoriale, etc.), care necesită a fi valorificate și asimilate de țara de origine. Decizia de reîntoarcere a migranților este determinată de factori de natură obiectivă care sunt cei politici și economici, cei sanitari cum a dovedit pandemia COVID-19, atât din țările de destinație, cât și din cele de origine, pe când factorii subiectivi de natură individuală joacă un rol complementar. Este evident că, o simplă invitație a migranților de a reveni în țara de origine nu se soldează cu succes, dacă aceasta nu este suplimentată și de oferirea unui pachet solid de stimulente și servicii, care pot face această opțiune acceptabilă pentru persoanele respective⁴⁴.

3.1. Servicii de reintegrare a migranților reîntorși

Oportunitățile de pe piața muncii și posibilitățile de investiție a economiilor acumulate, serviciile publice diversificate și calitative, accesul la acestea, sunt vitale pentru susținerea reintegrării migranților și familiilor acestora, dar și pentru reținerea și menținerea acestora în țările de origine⁴⁵. În prezent printre aceste servicii se enumeră cele oferite la nivel local în cadrul Mecanismului de Interinstituțional de Referire pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare (MIR), care a fost dezvoltat și pilotat cu suportul proiectului PNUD „Migrație și Dezvoltare Locală (MiDL)” și extins până în anul 2019 la nivelul celor 35 de unități administrativ-teritoriale⁴⁶. Subdiviziunile teritoriale de ocupare a forței de muncă (STOFM) dețin un rol important în cadrul acestui mecanism. Astfel, pe lângă dotarea cu echipament de birou a STOFM, a fost actualizat Sistemul Informațional Automatizat al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă pentru o mai bună colectare a datelor despre migranții reîntorși, iar specialiștii responsabili de reintegrare au fost instruiți pentru a sprijini mai bine grupurile țintă⁴⁷. În anul 2020 numărul migranților reîntorși care au fost înregistrați de către STOFM ca fiind în căutarea unui loc de muncă a fost de 1605 persoane (dintre care 39,6% erau

⁴⁴ ILO/EU (2014). „Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova”, pag.17. Autori: Vremiș, M., Cantarji, V., Vladicescu, N., Toartă, V., Popova, N., Panzica, F., și Lipcanu, O.

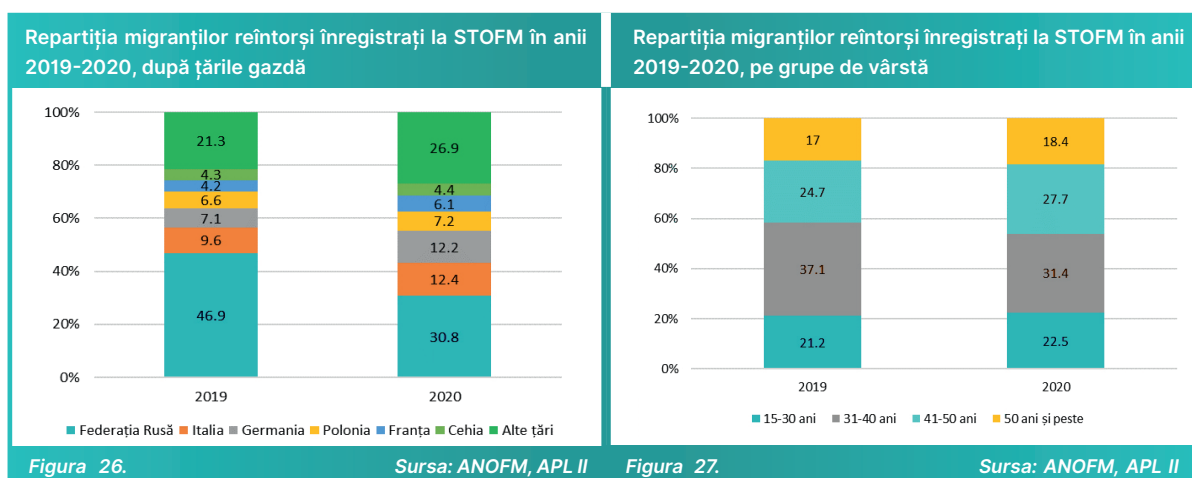
⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Conform datelor MSMPs ultimul Memorandum de înțelegere cu privire la implementarea Mecanismului interinstituțional de referire pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare a fost semnat în iulie 2019.

⁴⁷ PNUD MIDL. http://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/MIDL_Project.html

femei, iar cel din mediul rural au fost 60%), cu o creștere de circa 56% în raport cu anul precedent (a se vedea Tabelul 17 din Anexa 1). Această creștere poate fi explicată prin efectele pandemiei COVID-19 care a rezultat în pierderea de către 83% dintre migranții moldoveni a locurilor de muncă în țările gazdă, în special a celor din în sectoarele caracteristice „economiei gig”⁴⁸, precum și celor conexe îngrijirii domestice multe dintre care pur și simplu au dispărut⁴⁹.

Distribuția după țările gazdă relatează că, circa 31% dintre migranți s-au reîntors din Federația Rusă (în diminuare cu 16,2 p.p față de anul 2019), peste 12% din Italia și Germania (în ascendență față de anul 2019 cu 2,8 p.p. și 5,1 p.p respectiv), 6,1% din Franța (cu o creștere de circa 2 p.p față de anul 2019), 7,2% din Polonia și 4,4% Cehia (ambele cu evoluții nesemnificative față de anul 2019), iar restul circa 27% fiind din alte țări (în ascendență cu 5,6 p.p față de anul 2019). Totodată, peste 31% în rândul migranților reîntorși le-a revenit celor în vârstă de 31-40 ani, fiind urmați de cei în vârstă de 41-50 ani (27,7%), cei de 15-30 ani (22,5%) și cei în vârstă de 50 ani + (18,4%) (a se vedea Figurile 26 și 27, Tabelele 17 și 18 din Anexa 1).

Analiza pe raioane/municipii care au prezentat date a relatat că în ierarhia unităților administrativ teritoriale cu cel mai mare număr de migrați reîntorși înregistrați la STOFM în anul de referință au fost: raionul Florești cu 223 persoane (cu o pondere de 13,9% în total și cu o creștere de 7,6 ori față de anul 2019), municipiul Chișinău cu 153 persoane (cu o pondere de 9,5% în total și o creștere cu 5,4 ori față de anul 2019), raioanele Rîșcani cu 108 persoane

⁴⁸ Economia gig, sau în traducere „economia la comandă” este caracterizată prin activități temporare (3-6 luni) în sectorul prestării de servicii. Acest segment al pieței muncii a devenit destul de cunoscut și s-a extins considerabil de la debutul pandemiei COVID-19 datorită adoptării pe scară largă a lucrului la distanță prin intermediul platformelor online existente (freelancing și sharing).

⁴⁹ OIM (2020). Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migranților moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migranților pe termen scurt și mediu. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/IOM%20Diaspora%20Survey%20Report-RO_FINAL.pdf

(cu o pondere de 6,7% în total și creștere de 2,5 ori față de anul 2019), Soroca cu 91 persoane (cu 5,7% în total, în creștere cu 3,4 % față de anul 2019), Glodeni cu 60 persoane (cu 3,7% în total și în creștere cu 36,4% față de anul 2019), Leova cu 55 persoane (cu 3,4% în total și cu o creștere cu 61,8% față de anul precedent) și Șoldănești cu 45 persoane (cu 2,8% în total și o creștere cu 7,1% față de anul precedent) (a se vedea Figura 28 și Tabelul 19 din Anexa 1).

Ca urmare a măsurilor active aplicate, proporția migranților reîntorși care au fost plasați în câmpul muncii a fost de circa 11% sau 168 persoane (dintre care au fost 42,3% femei), cu o diminuare față de anul 2019 de 52,4%, când proporția celor angajați a fost de 34,3%⁵⁰. Repartiția pe grupe de vârstă a arătat, că peste 2/3 în totalul celor plasați au fost persoane în vârstă de 31-50 ani, restul 17,3% și 16,7% fiind persoane în vârstă de 15-30 ani și de 50 ani + (a se vedea Figura 30 și Tabelul 20 din Anexa 1). Totodată, de

servicii de intermediere au beneficiat 526 migranți reîntorși, peste ½ dintre aceștia fiind din localitățile rurale, de ajutor de șomaj au beneficiat 38 de migranți reîntorși (dintre care 39,5% femei)⁵¹.

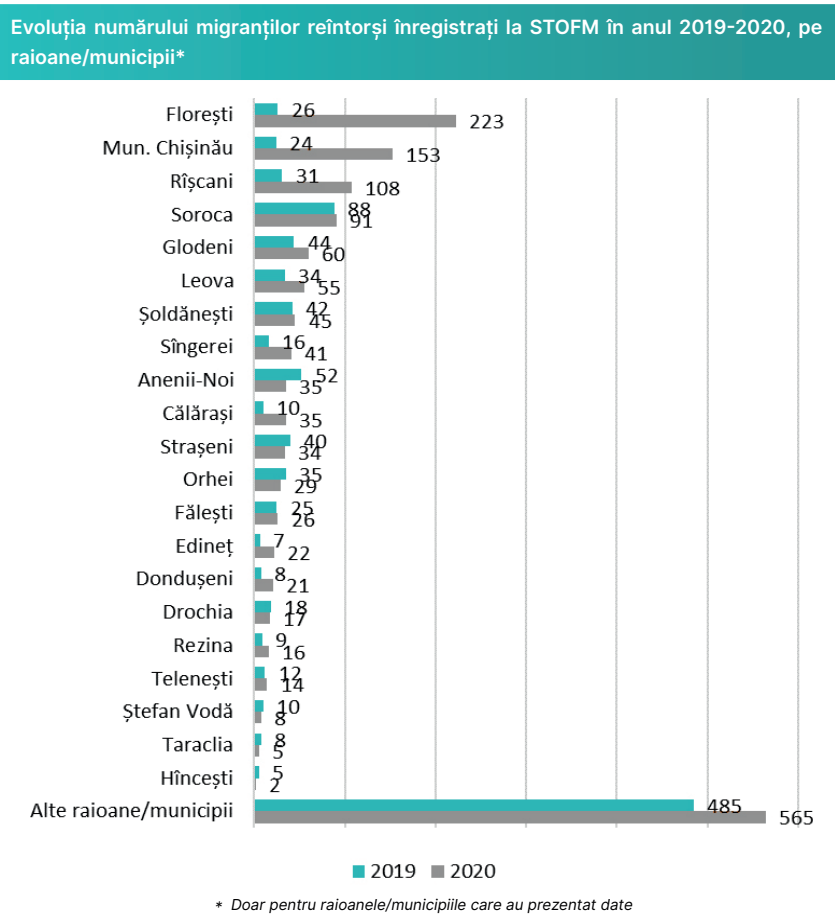

Figura 28.

Sursa: ANOFM, APL II

Ponderea migranților reîntorși plasați în câmpul muncii prin intermediul STOFM în anul 2019-2020, pe sexe și grupe de vârstă

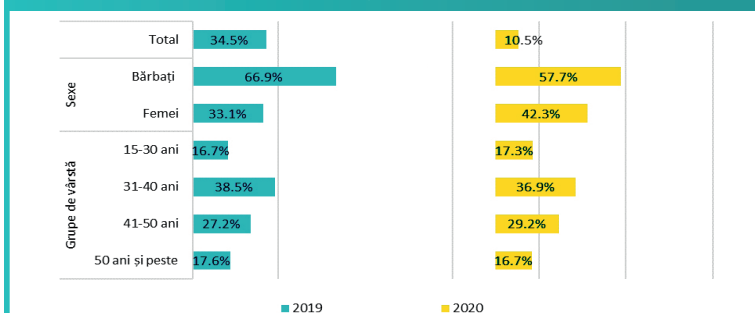

Figura 30.

Sursa: MMPS, CER 103

⁵⁰ ANOFM (2021). Raport de activitate al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de muncă pentru anul 2020. Pag. 17. https://www.anofm.md/view_document?nid=19608

⁵¹ Ibidem

3.2. Servicii sociale pentru copii cu părinți migranți

Copiii rămași acasă în urma migrației părinților la muncă peste hotare, sunt lipsiți de afecțiunea și supravegherea acestora, sunt expuși mai multor riscuri cum sunt: abandonul școlar, autoizolarea, apariția unor tulburări emoționale și comportamentale, vulnerabilitatea pronunțată de a deveni victime ale diferitor forme de abuz. Mai mult decât atât, lipsa ambilor părinți sau a reprezentanților legali determină limitarea accesului copiilor la servicii de sănătate și educaționale, la protecție juridică sau la beneficii sociale. Scopul serviciilor sociale create în cadrul comunităților este de a ajuta copiii rămași singuri acasă, dar și pe părinții sau persoanele în grija cărora au rămas copiii de a depăși aceste riscuri. În contextul dat trebuie de menționat că raioanele se confruntă cu probleme în ceea ce privește dezvoltare și diversificarea serviciilor sociale pentru copii cu părinți migranți. Nici unul dintre raioanele/municipiile care au prezentat datele pentru indicatorii matricei M&E DMD nu au indicat și careva informații în acest sens. Cu toate acestea trebuie de menționat, că conform datelor MMPS⁵², la sfârșitul anului 2019, exceptând măsurile temporare de protecție socială a copiilor separați de părinți din cauza migrației⁵³ analizate în sub-capitolul 2.3 a prezentului raport, la nivel teritorial exista și funcționa o rețea întreagă de servicii sociale destinate copiilor în situației de risc alcătuită din: (i) 18 centre de zi pentru copii în situație de risc, (ii) 19 centre de zi pentru copii cu dizabilități, (iii) 28 de centre de plasament pentru copii separați de părinți, inclusiv din cauza migrației, (iv) 5 case comunitare pentru copii în situație de risc, (v) 414 Asistenți Parentali Profesioniști și (vi) 55 de Case de Copii de Tip Familial. Numărul estimat al copiilor beneficiari de aceste servicii a fost de 2945 de copii. În afară de aceste servicii, în cadrul fiecărui raion, respectiv localități, ca parte a pachetului minim de servicii sociale⁵⁴, funcționează serviciul social de sprijin familial pentru familiile cu copii, care este orientat spre prevenirea și/sau depășirea situațiilor de risc în scopul asigurării creșterii și educării copilului în mediul familial. La începutul anului 2020 în evidență ca fiind asistați în cadrul acestui serviciu a fost 47,916 de copii⁵⁵.

⁵² MSMPs (2020). Raportul Social Anual 2019. https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2021/05/RAPORT-SOCIAL-ANUAL_2019.pdf

⁵³ Până în 14.08.2020 a fost instituită tutela/curatela ca măsură de protecție a copiilor separați de părinți din cauza migrației, de la aceasta data custodia.

⁵⁴ Hotărârea Guvernului 800/2018, pentru aprobarea pachetului minim de servicii sociale și modificarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113486&lang=ro

⁵⁵ MMPS. Cercetarea statistică anuală CER 103 „Copii aflați în situație de risc și copii separați de părinți” pentru anii 2019 și 2020. ; https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_cer_103_pentru_anul_2019.pdf

3.3. Consolidarea asociațiilor de băștinași și diasporei.

O dezvoltare locală durabilă și integrată poate fi realizată doar numai prin includerea întregii societăți, inclusiv a migranților și familiilor acestora ca parte integrantă. APL-urile pot contribui la dezvoltarea locală prin abilitarea comunităților de migranți⁵⁶, iar Asociațiile de Băștinași (AdB), diaspora moldovenească și grupurile de inițiativă, reprezintă resurse importante ce necesită a fi mobilizate și valorificate în acest scop. Un rol important în consolidarea legăturilor dintre autoritățile publice locale și migranți i-a revenit proiectului PNUD „Migrație și Dezvoltare Locală (MiDL), care cu suportul financiar al Guvernului Elveției, în perioada anilor 2015-2018 a susținut crearea a 38 de Asociații de Băștinași în cadrul comunităților locale. Suplimentar altele 101 AdB au fost inițiate (înregistrate sau grupuri de inițiativă) în baza acestui model, cu suportul CALM, utilizând metodologia PNUD. Pentru asigurarea continuității acestui model inovativ, proiectul PNUD „Migrație și Dezvoltare Locală (MiDL), cu suportul SDC, și-a exprimat intenția de implicare a diasporei în dezvoltarea locală. Astfel, în perioada 2019-2022 este susținută crearea și dezvoltarea unor AdB active la nivel local, prin două programe de granturi anuale: „Acceleratorul Asociațiilor de băștinași (AdB) 1+1” și „Incubatorul Asociațiilor de Băștinași (AdB)”⁵⁷.

Astfel, în perioada 2019-2020, 46 de proiecte pentru dezvoltarea serviciilor publice locale în cadrul a 41 comunități au fost inițiate de către AdB în parteneriat cu APL⁵⁸, care țin să îmbunătățească accesul la serviciile locale pentru un număr de total de 201 841 beneficiari. De asemenea, 32 de comunități (din 35 preselectate) promovează dezvoltarea economică locală sistemică și intervenții de îmbunătățire a serviciilor, bazate pe un proces larg de implicare a Diasporei. Totodată, 332 de reprezentanți ai APL și actori locali din 83 de comunități partenere și-au îmbunătățit cunoștințele în ceea ce privește planificarea locală participativă în cadrul programului de consolidare a capacităților organizat în 2020. În cadrul a 25 de comunități țintă au fost inițiate 25 de proiecte de dezvoltare economică locală cu un număr estimativ de beneficiari de circa 200 mii (inclusiv 48 de afaceri existente care urmează să fie extinse, înființate 50 de întreprinderi noi și create circa 1000 de locuri de muncă noi).

⁵⁶ GoRM/PNUD/UN Women/SDC/Sida/DANIDA (2017). „Ghid de planificare strategică locală cu integrarea migrației, principiilor drepturilor omului și egalității de gen”
<https://www.undp.org/ro/moldova/publications/ghid-de-planificare-strategic%C4%83-local%C4%83-cu-integrarea-migra%C8%9Biei-principiilor-drepturilor-omului-%C8%99i-egalit%C4%83%C8%9Bii-de-gen>

⁵⁷ PNUD. Apel de selectare al Asociațiilor de Băștinași (AdB) – Beneficiari ale programului de granturi 1+1 Acceleratorul AdB în cadrul proiectului PNUD ‘Migrație și dezvoltare Locală. Plasat în data de 25.03.2019.
<https://sc.undp.md/tnddetails2/1895/>

⁵⁸ Ca parte a Acceleratorul Asociațiilor de băștinași (AdB); Incubatorului Asociațiilor de băștinași (AdB); DAR 1+3; programe de granturi pentru juniorii AdB.

Au devenit puncte de conexiune locală 83 de reprezentanți ai AdB (peste 50% femei), care asigură legătura cu diaspora și cu părțile interesate locale în procesul de dezvoltare comunitară. Au fost înființate 39 de AdB noi în anul 2020, numărul total al acestora conform datelor proiectului MiDL fiind de 126 asociații⁵⁹.

Recunoscând rolul important de partener pe care îl au reprezentanți ai comunităților de migranți și membrilor diasporei la dezvoltarea țării și la formarea culturii investiționale în comunitățile de origine, Guvernul, în anul 2018, a lansat programul guvernamental „DAR 1+3 – Diaspora Acasă Reușește” pentru o perioadă de implementare 2019-2025⁶⁰. Obiectivul programului se axează pe mobilizarea potențialului financiar și uman din diasporă (asociațiilor/membrilor diasporei, asociațiilor de băștinași, grupurilor de inițiativă ale cetățenilor stabiliți în străinătate sau reveniți) pentru a contribui în parteneriat cu autoritățile publice locale de nivelul I și comunitatea donatorilor la dezvoltarea socioeconomică locală. Programul conține șapte subprograme tematice și anume: (i) infrastructură (apă și canalizare, drumuri, școli, grădinițe, case de cultură); (ii) protecția mediului (prevenirea poluării mediului, managementul deșeurilor); (iii) economie (dezvoltarea regiunii, investiții, dezvoltarea agriculturii); (iv) eficiență energetică (panouri solare, iluminare stradală, izolare termică); (v) cultură (protecția patrimoniului, zone de odihnă, dezvoltarea turismului rural, expoziții și festivaluri); (vi) educație (programe pentru copii, sport, inovație, transfer de cunoștințe și know-how); și (vii) protecție socială (servicii sociale și de sănătate). Astfel, în urma selectării propunerilor înaintate au fost declarate 12 proiecte eligibile din 42 propuneri înaintate pentru finanțare în anul 2020 după formula 1+3 (Guvernul Republicii Moldova + Autoritățile locale + partenerii de dezvoltare + asociațiile de băștinași) în valoare totală de 7,9 milioane lei⁶¹.

⁵⁹ UNDP Moldova(2021). Final Evaluation Report. Mid-term Outcome Evaluation. Inclusive Growth Pillar. <https://erc.undp.org/evaluation/documents/download/18603>.

⁶⁰ Cancelaria de Stat. APEL privind lansarea Programului Diaspora Acasă Reușește „DAR 1+3” 2019. <https://cancelaria.gov.md/ro/content/apel-privind-lansarea-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13-2019>

⁶¹ PNUD. „Implicarea diasporei în dezvoltarea localităților de origine devine o practică națională, prin programul DAR 1+3”. Comunicat de presă din 19.06.2020. <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2020/diaspora-dezvoltarea-localitatilor-de-origine-devine-o-practica-nationala-prin-programul-DAR.html>

Capitolul IV. Cadrul de politici și programe, parteneriate și dialogul civil cu diaspora

Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare locală de către APL-urile din Moldova este esențială pentru a răspunde provocărilor și pentru a valorifica oportunitățile ce le generează acest fenomen în beneficiul comunităților. Procesul de integrare a migrației în cadrul de politici și programe de dezvoltare presupune o evaluare a implicațiilor pe care acest fenomen le produce asupra oricăror acțiuni planificate, precum și asigurarea coerenței între domeniile de politică care influențează și sunt influențate de migrație. Totodată, APL-urile sunt motoare ale dialogului dintre mai multe părți interesate la nivel local. Apropierea acestora de comunități, precum și experiența lor directă în implementarea politicilor la nivel local le transformă în actori-cheie pentru inițierea dialogului multipartit și luarea deciziilor cu privire la efectele migrației, cu participarea comunității, inclusiv a migranților și diasporei.

4.1. Dialogul civil cu diaspora în procesul decizional local.

Datorită caracterului multidimensional, migrația ca fenomen impune o abordare complexă în cadrul politicilor și programelor locale cu implicarea tuturor părților interesate. Mecanismul de abordare integrată a domeniului DMD pus în aplicare de către Guvern în anul 2017⁶², este chemat nu doar să îmbunătățească comunicarea și coordonarea între autoritățile publice de diferite niveluri, dar și să consolideze calitatea dialogului civil, inclusiv cu migranții și membrii diasporei, în realizarea obiectivelor strategice ale politicii de stat în domeniul DMD. Astfel, migranții și diaspora dobândesc un rol politic tot mai important în procesul de luare a deciziilor la nivel local și național. În rezultat, aceștia se simt parte a comunității și a proceselor decizionale ce au loc în cadrul acesteia, iar relația lor cu alte grupuri se îmbunătățește, și în cele din urmă, comunitatea devine mai puternică. Analiza datelor prezentate de către raioane/municipii pentru indicatorii M&E DMD au arătat că în pofida restricțiilor impuse de pandemia COVID-19 majoritatea consiliilor raionale și consiliul municipal Chișinău au continuat desfășurarea ședințelor cu prezență fizică. Doar într-un singur raion (Taraclia) a fost practică desfășurarea integrală a ședințelor on-line pe parcursul anului 2019-2020. De asemenea este redus și numărul localităților care au practicat ședințe on-line (parțiale și integrale) în perioada analizată, fiind raportat un număr de 11 localități din 5 raioane, cu un număr de 127 de

⁶² Hotărârea Guvernului nr. 725 din 08.09.2017, cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.

migranți și reprezentanți ai AdB participanți la acestea, în ascendență cu 44,8% față de anul 2019. Cât privește numărul grupurilor de inițiativă create, doar 5 raioane au comunicat despre existența a 13 grupuri de inițiativă în localități. În realitate, toate aceste cifre sunt cu mult mai mari, însă o analiză obiectivă în acest sens nu a fost posibil de fi efectuată deoarece nu toate raioanele au prezentat valorile pentru indicatorii respectivi.

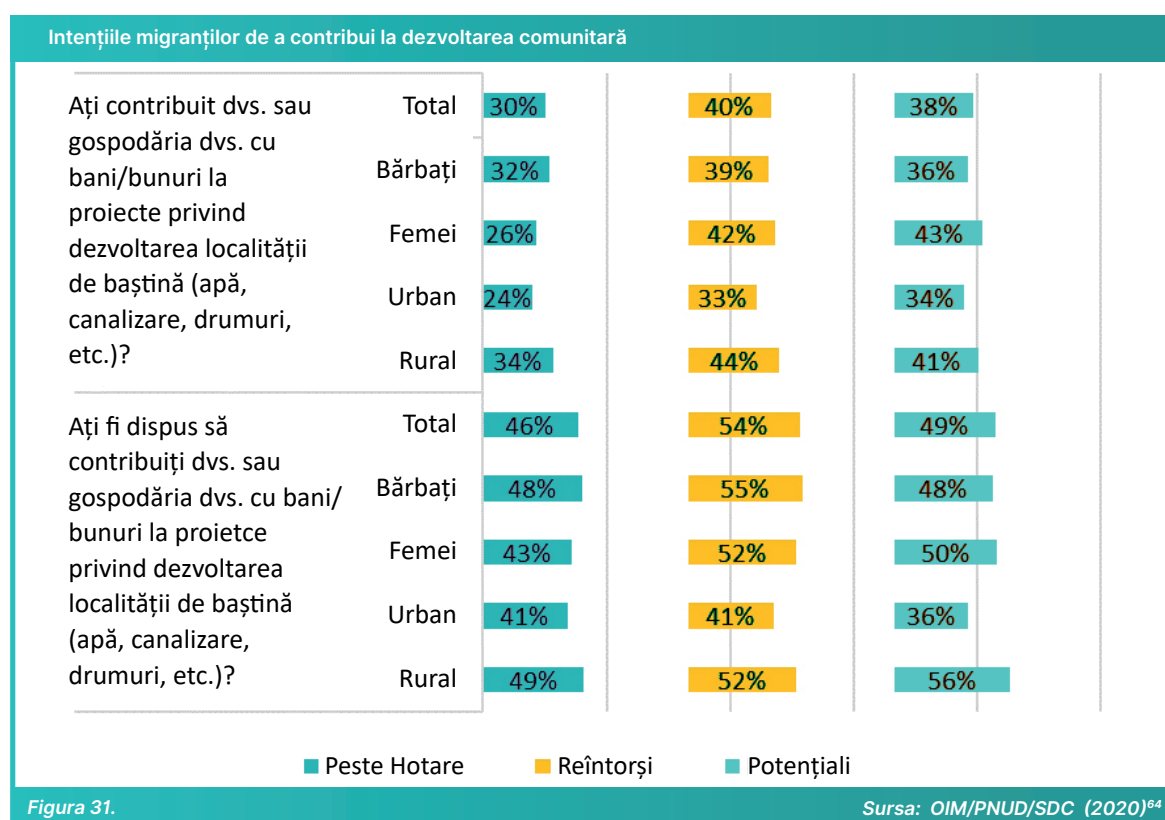
4.2. Parteneriate pentru implementarea inițiativelor de dezvoltare

Parteneriatele incluzive instituite la nivel local contribuie la o identificare mai bună a problemelor comunității, la o prioritizare și direcționare mai eficientă a eforturilor și resurselor pentru soluționarea acestora. Astfel, membrii comunităților de migranți, Asociațiile de Băștinași (AdB), diaspora au posibilitatea de a se implica nemijlocit în inițierea și implementarea proiectelor de dezvoltare ale comunităților de origine, răspunzând în același timp, la solicitările venite din partea autorităților publice partenere. Aceasta la rândul său sporește încrederea comunității în capacitățile APL, dar și sentimentul de proprietate „owner-ship” asupra rezultatelor obținute în urma acestor parteneriate.

Însăși participarea migranților și diasporei la programele derulate în țara de origine pentru mobilizarea capitalului acumulat din migrație la dezvoltarea economico-socială este determinată de predispoziția investițională și de gradul de informare al acestora despre aceste inițiative. Rezultatele studiului realizat de OIM/PNUD privind profilul lucrătorilor migranți moldoveni și provocările cu care aceștia se confruntă⁶³, au arătat că cu resursele financiare obținute din munca peste hotare migranții contribuie nu doar la îmbunătățirea condițiilor de trai prin investirea în locuințe, calitatea locuirii prin conectarea locuințelor proprii la apă, canalizare, surse de energie etc., dar și prin contribuțiile la proiectele de dezvoltare locală, de infrastructură implementate de către primării. Circa 30% dintre migranții moldoveni aflați peste hotare, participanți la studiu au declarat că au contribuit în acest scop cu bani sau bunuri și aproape jumătate s-au arătat dispuși să contribuie în viitor. Mai mulți optează pentru dezvoltarea comunității unde locuiesc în Moldova, atât migrații potențiali cât și cei care deja au revenit de peste hotare. Astfel, circa 38% dintre migrații potențiali și 40% din cei reîntorși au contribuit deja la dezvoltarea comunității de baștină, iar circa 49% migranți potențiali și 54% din

⁶³ OIM/PNUD/SDC (2020). Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migrați moldoveni (constatări de bază). Autori: Vremiș, M. și Vlădicescu, N. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/SUMAR_Migratia-in-scop-de-munca_3.pdf

cei reîntorși au afirmat disponibilitatea de a alocă resurse bănești sau bunuri în acest scop (a se vedea Figura 31).

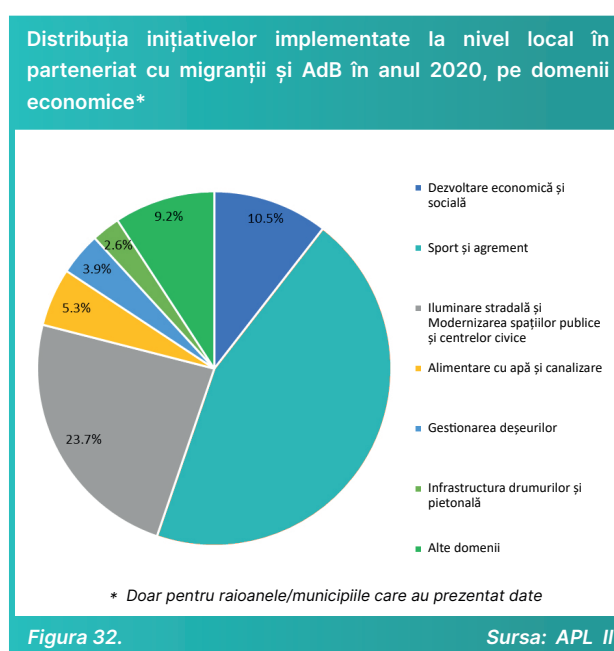
Totodată, rezultatele aceluiași studiu au arătat, că la dezvoltarea locală migrații contribuie și prin dezvoltarea unor afaceri, totuși mediul de afaceri din Moldova pare să nu fie foarte atractiv pentru migrații. Doar circa unul din cinci migrații fie că deține o afacere, fie că intenționează să deschidă una în viitorul apropiat. Cei care nu doresc să deschidă o afacere au indicat următoarele motive majore: faptul că nu au suficienți bani, nivelului înalt de corupție, dificultățile legislative/birocrația. Printre respondenții a fost vociferat și eșecul în afaceri, care i-a determinat să plece la muncă peste hotare, dar și nemulțumirea de condițiile care le oferă statul de origine pentru dezvoltarea antreprenorialului și protejarea investițiilor cetățenilor. Domeniile de activitate ale afacerilor sunt diferite: agricultură, comerț, servicii de agrement, transport, industria de prelucrare și producere. Respectiv, bărbații se orientează spre afaceri în agricultură, comerț, construcții, transport, iar femeile – în comerț, activități recreative. Există cazuri când migrații au dezvoltat afaceri în țara gazdă, acestea fiind preponderent în construcții și servicii de agrement⁶⁵.

⁶⁴ Ibidem

⁶⁵ Ibidem

În confirmare, datele prezentate de către raioane/municipii au reflectat asupra existenței în localități (doar 6 raioane au comunicat despre existența în 6 localități) a Registrelor de evidență a inițiativelor locale în care în anul 2020 au fost înregistrate 4818 de inițiative. Numărul inițiativelor implementate de către APL la nivel local în parteneriat cu migranții și Asociațiile de Băștinași în anul 2020 a fost de 87, dintre acestea circa 45% fiind în domeniul sportului și agrementului, circa 24% în iluminare stradală și modernizarea spațiilor publice și centrelor civice, 10,5% în dezvoltare socială și economică, circa 4% în gestionarea deșeurilor, 2,6% în infrastructura drumurilor, și peste 9% în alte domenii economice (a se vedea Figura 32 de mai jos).

De asemenea, evenimentele culturale și zilele diasporei organizate în comunități, contribuie la consolidarea comunicării APL-urilor și comunitățile de migranți originari din Republica Moldova, dar și au scopul de a consolida legăturile emoționale, culturale și de identitate ale acestora cu localitățile de origine. Conform datelor prezentate de raioane/municipii în anul 2020 un număr de 63 de localități au organizat evenimente culturale/zilele diasporei, în creștere cu circa 58% față de anul precedent.

4.3. Proiecte/strategii de dezvoltare locală cu considerarea aspectelor DMD

Rezultatele analizei cadrelor de politici de dezvoltare socio-economică locală durabilă a 32 de raioane, plus UTAG și a 11 municipii, procesul creării matricei de indicatori M&E DMD, dar și elaborării prezentului raport, a arătat că, deși toate aceste documente strategice abordează migrația ca pe o problemă și ca pe o oportunitate care necesită a fi valorificată pentru dezvoltare, planurile de acțiuni de implementare a acestor documente nu conțin careva acțiuni directe în acest sens. Această stare a lucrurilor se explică prin mai multe motive, primul fiind adoptarea Strategiei naționale „Diaspora 2025”⁶⁶ și a Mecanismului de coordonare a politicii de stat în domeniul DMD⁶⁷ după elaborarea documentelor strategice locale ceea ce nu a permis operarea ajustărilor corespunzătoare în cadrul strategic de dezvoltare locală în timp. Cel de-al doilea motiv este că, toate aceste cadre de politici locale au fost elaborate cu suportul diferitor experți ai diverselor agenții donatoare, ceea ce a făcut ca structura și termenul de implementare al acestor documente să varieze de la o autoritate publică la alta (spre exemplu: 2011-2018; 2012-2020, 2016-2019; 2012-2022, 2012-2023, 2017-2022, etc.). Toate acestea reprezintă oportunități pentru integrarea aspectelor DMD în cadrul strategic de dezvoltare socio-economică durabilă locală și anume: (i) pentru strategiile care expiră în anul 2022/2023, aceste aspecte se recomandă a fi considerate și integrate în cadrul noilor strategii locale ce urmează a fi elaborate, iar (ii) pentru strategiile care au fost elaborate și aprobate după anul 2020, integrarea aspectelor DMD ar putea fi efectuată în procesul ajustărilor ce urmează a fi operate în urma exercițiilor de evaluare de mijloc de termen. În contextul respectiv, de asemenea necesită a fi revizuită și actualizată și matricea de indicatori M&E DMD la nivel de raion/municipiul pentru a asigura continuitatea procesului de urmărire a gradului de integrare a aspectelor DMD la nivel local, precum și a permite aprecierea nivelului de uniformizare între nivelul central și cel local. Gradul actual de completare al matricei de indicatori M&E DMD este următorul: 23,3% dintre indicatori sunt completați integral, 62,8% sunt completați parțial și 14% sunt lipsă. Gradul de completare variază de la un domeniu specific la altul, iar calitatea și consistența datelor prezentate este o problemă (a se vedea Figura 33).

⁶⁶ Hotărârea Guvernului nr. 200 din 26.02.2016, cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea acesteia.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro

⁶⁷ Hotărârea Guvernului nr. 725 din 08.09.2017, cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

Gradul de completare al matricei de indicatori M&E DMD la nivel de raion/municipiu*, pe domenii

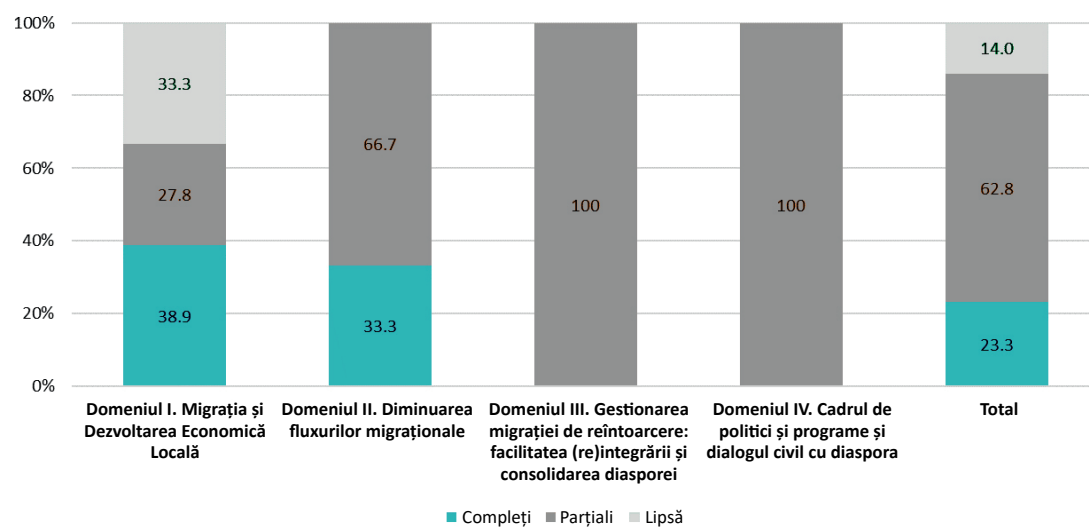

Figura 33.

* Doar pentru raioanele/municipiile care au prezentat date

Sursa: APL II

Concluzii și Recomandări

Concluzii

Dezideratul înlocuirii modelul existent de creștere economică bazată pe consum alimentat din remitențe, cu unul dinamic, bazat pe atragere de investiții, dezvoltare a industriilor exportatoare de bunuri și servicii, rămâne a fi unul actual și în cadrul noii Strategii Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”⁶⁸.

Nivelul de dezvoltare social-economică a localităților rămâne a fi unul extrem de neuniform, care este influențat de capacitățile APL de atragere a resurselor, de dezvoltare și implementare a programelor locale de stimulare și susținere antreprenorialului în rândul tinerilor și persoanelor întoarse de peste hotare, care necesită a fi consolidate în continuare prin diferite activități de suport.

Programele PARE 1+1, START pentru tineri, Femei în Afaceri constituie mecanisme importante de mobilizare a capitalului uman și financiar, inclusiv celui acumulat din resursele migranților și diasporei pentru dezvoltarea economică, inclusiv impulsionează a reîntoarcerii și facilitare a (re)integrării. În cadrul acestor programe spre finanțare a fost aprobat în anul 2020 un număr de 662 proiecte investiționale, cu o creștere de peste 70% față anul precedent. Sumă a granturilor aprobate spre finanțarea acestor proiecte a fost în valoare de 121,62 milioane lei (în creștere cu 61,6% față de anul 2019), cu un volum al investițiilor preconizat în economie de 236,59 milioane lei (sau cu 47,1% mai mare ca în anul 2019), care a variat pe programe. Analiza repartiției numărului afacerilor inițiate și finanțate în cadrul programelor respective pe localități care au prezentat datele, a reflectat asupra unei concentrații sporite a acestora, exceptând municipiul Chișinău, în raioanele Orhei, Sîngerei, Soroca, Ștefan Vodă, Telenești, Anenii-Noi, Râșcani și Leova. De asemenea au fost observate diferențe pe domenii economice în cadrul programelor în ceea ce privește numărul afacerilor inițiate și implementate. Astfel, dacă în cadrul programului PARE 1+1, peste jumătate dintre afacerile inițiate și implementate au fost în domeniul agriculturii, atunci în cadrul programelor START pentru Tineri și Femei în Afaceri domeniile în care au prevalat afacerile au fost cele ale serviciilor și industriei.

⁶⁸ Hotărârea Guvernului nr. 377 din 10.06.2020, cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121920&lang=ro

Un rol important în dezvoltarea economică regională, respectiv cea locală, consolidarea antreprenorialului, valorificarea capitalului uman și implementarea tehnologiilor moderne, inclusiv stimularea reîntoarcerii și reintegrării migranților, le-a revenit parcurilor industriale, incubatoarelor de afaceri și platformelor industriale multifuncționale. În anul 2020, la nivel național au funcționau 10 parcuri industriale cu 87 de companii rezidente și 11 incubatoare de afaceri cu 251 companii rezidente (dintre care peste 56% erau start-up-uri). Totodată, pentru asigurarea unui echilibru în dezvoltarea economică a regiunilor și sporirea competitivității a acestora, Guvernul a lansat în Programul-pilot de creare a 18 platforme industriale multifuncționale. Acorduri de Memorandum privind crearea de platforme multifuncționale au fost încheiate către finele anului 2020 cu APL de nivelurile I și II din 7 raioane.

Programele de cooperare transfrontalieră și transnațională se enumeră printre programele europene în care APL din Republica Moldova beneficiază direct de proiecte finanțate de către Comisia Europeană. În anul 2020, în cadrul acestor programe de cooperare în Moldova erau implementate 106 proiecte în cadrul a trei programe: (i) Programul Operațional Comun România-Moldova 2014-2020; (ii) Programul Operațional Comun Bazinului Mării Negre 2014-2020 și (iii) Programul Transnațional Dunărea 2014-2020. De menționat, că în cadrul acestor programe de cooperare, APL și APC dețin atât rolul de partener, dar și cel de partener lider în implementare. Totuși criza pandemică COVID-19 a constituit principala provocare în implementarea proiectelor și atingerea obiectivelor stabilite în cadrul programelor respective, ceea ce a rezultat în suspendarea temporară a mai multor proiecte cu extindere ulterioară a etapei de implementare a acestora pentru perioada următoare.

Platformele informaționale îndeplinesc un rol important în viața economică și socială a populației, mai ales că le permit consumatorilor cum sunt migranții, asociațiile de băștinași, grupurile de inițiativă, diasporă, potențiali investitori să găsească informații on-line referitor la oportunitățile financiare și investiționale existente în cadrul localităților. Analiza datelor prezentate de către raioane/municipii a reflectat, că acestea se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea și menținerea platformelor electronice informative despre oportunitățile financiare existente și condițiile pentru dezvoltarea și extinderea afacerilor la nivel local, precum și în evidența vizitatorilor acestora. Serviciile de consultanță, instruire și suport antreprenorial oferite la nivel local reprezintă instrumente importante pentru menținerea capitalului uman în

țară și stimularea (re)integrării economice a migranților reîntorși. Un rol important în acest context i-a revenit Rețelei Centrelor de Consultanță în Afaceri create de către ODIMM cu suportul Agenției de Cooperare Internațională a Japoniei. De asemenea, despre existența la nivel local a unor Centre de consultanță în afaceri funcționale au comunicat și raioanele Dondușeni, Edineț, Orhei și Rîșcani, Soroca și Șoldănești. Totuși, analiza datelor prezentate a arătat că raioanele respective se confruntă cu dificultăți în ceea ce privește ținerea evidenței numărului consultațiilor acordate de către centrele respective.

Instruirile în domeniul afacerilor și antreprenoriatului au un rol important în formarea și dezvoltarea culturii antreprenoriale, care la rândul său influențează asupra intențiilor de a rămâne în țară, de a reveni și de a se reintegra. Numărul persoanelor instruite în cadrul programelor PARE 1+1, START pentru Tineri, Femei în Afaceri și Gestiunea Eficientă a Afacerii (GEA) pe parcursul perioadei analizate a fost în creștere, care poate fi explicată prin remodelarea și completarea modulelor de instruire ținând cont de restricțiile impuse de criza pandemică COVID-19, dar și prin utilizarea în acest scop a platformelor on-line disponibile de comunicare. În ierarhia localităților cu cele mai multe persoane instruite în anul de referință se enumeră: municipiul Chișinău, raioanele Rîșcani, Orhei, Sîngerei, Soroca, Șoldănești și Anenii Noi.

Pe lângă efectele pozitive pe care migrația le generează asupra dezvoltării social-economice a localităților și respectiv a țării, aceasta generează și o serie de efecte sociale negative pe care APL în comun APC trebuie să fie capabile să le gestioneze prin diferite acțiuni de suport. Conform datelor MMPS, la sfârșitul anului 2020 în evidența autorităților tutelare locale se afla un număr de peste 29 mii copii cu părinți plecați temporar într-o altă localitate sau peste hotare, în descreștere cu peste 20% față de anul precedent, care poate fi explicată prin diminuarea intensității fluxurilor migraționale și a intențiilor de a migra datorită restricțiilor impuse de pandemia COVID-19. Totuși, reducerea vulnerabilității al copiilor cu părinții migranți față de diferite forme de abuz, au fost operate amendamente în cadrul legislativ cu privire la protecția specială a copiilor în situație de risc și celor separați de părinți, prin care a fost introdusă „custodia” ca măsură temporară de protecție. Gradul de acoperire al copiilor cu părinții plecați cu custodie a fost în anul 2020 de circa 62%, situația variind semnificativ de la un raion la altul.

Exceptând măsurile temporare de protecție socială a copiilor separați de părinți, datele MMPS relatează asupra existenței la nivel teritorial a unei rețele întregi de servicii sociale integrate la nivel de comunitate destinate copiilor în situației de risc alcătuită din diverse centre de zi, de plasament pentru copii separați de părinți, inclusiv din cauza migrației, case comunitare pentru copii în situație de risc, Asistenți Parentali Profesioniști și Case de Copii de Tip Familial. De asemenea, în cadrul fiecărei localități, ca parte a pachetului minim de servicii sociale, funcționează serviciul social de sprijin familial pentru familiile cu copii, scopul căruia este prevenirea și/sau depășirea situațiilor de risc în scopul asigurării creșterii și educării copilului în mediul familial.

Rezultatele studiilor recente efectuate în domeniu au reflectat asupra unui nivel accentuat de percepție în rândul migranților a efectelor sociale negative generate de migrațiune. Astfel, peste 70% dintre respondenții unui studiului realizat de către OIM/PNUD/SDC⁶⁹ și-au exprimat îngrijorarea față de plecarea tinerilor din țară, circa 2/3 dintre respondenți au fost îngrijorați de faptul că copii rămân fără îngrijire părintească și că se distrug familiile, 55%, conștientizează că rămân vârstnicii fără ajutor, iar 37% sunt preocupați de dependența formată ale membrilor familiilor acestora de resursele din remitențe pe care aceștia le trimit acasă.

Stimularea reîntoarcerii, dar și succesul reintegrării migranților reîntorși este influențată de disponibilitatea setului de servicii care să faciliteze aceste procese. Mecanismul de Interinstituțional de Referire pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reîntorși de peste hotare (MIR), dezvoltat și pilotat cu suportul proiectului PNUD „Migrație și Dezvoltare Locală (MiDL)”, a fost considerat un instrument eficient datorită abordării sale multidisciplinare, acesta a fost extins până anul 2019 la nivelul celor 35 de unități administrativ-teritoriale. Un rol important în cadrul acestui mecanism le-a revenit subdiviziunilor teritoriale de ocupare a forței de muncă. În anul 2020 de către acestea a fost înregistrat un număr de 1605 migranți reîntorși în căutarea unui loc de muncă, în creștere cu circa 56% în raport cu anul precedent, explicată prin efectele pandemiei COVID-19 care au condus la pierderea locurilor de muncă în țările gazdă de către 83% dintre migranții moldoveni. În ierarhia localităților cu cel mai mare număr de migranți reîntorși înregistrați la STOFM au fost raioanele Florești, Rîșcani, Soroca, Glodeni, Leova, Șoldănești și municipiul Chișinău. Ponderea migranților reîntorși care au fost plasați în câmpul

⁶⁹ OIM/PNUD/SDC (2020). Migrația în scop de muncă: profilul și provocările lucrătorilor migranți.
https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/Migrația%20în%20scop%20de%20munca_5.pdf

muncii în rezultatul măsurilor active a fost de circa 11%, în diminuare față de anul 2019 când ponderea acestora a fost de 34,3%.

Studiile recente efectuate în domeniu relatează asupra unor schimbări pozitive în predispoziția migranților și diasporei de a se implica și investi în dezvoltarea comunităților de origine. Astfel, circa 38% dintre migrații potențiali și 40% din cei reîntorși au contribuit deja la dezvoltarea comunității de baștină, iar circa 49% migranți potențiali și 54% din cei reîntorși au afirmat disponibilitatea de a aloca resurse bănești sau bunuri în acest scop. Datele prezentate de către raioane/municipii au relatat că unele localități au creat Registre de evidență a inițiativelor locale propuse și cele implementate. O practică pozitivă în acest sens constituie și rezultatele proiectului PNUD „Migrați și Dezvoltare Locală”, care în cadrul cele-e de-a doua etape de implementare demarate în anul 2019, a continuat activitățile de suport și dezvoltare a rețelei Asociațiilor de Băștinași active la nivel local, prin două programe de granturi anuale: „Acceleratorul Asociațiilor de băștinași (AdB) 1+1” și „Incubatorul Asociațiilor de Băștinași (AdB)”. Printre realizările obținute pot fi de asemenea menționate: (i) înființarea în anul 2020 a 39 de AdB noi; (ii) inițierea de către AdB în parteneriat cu APL a 46 de proiecte de dezvoltare a serviciilor publice locale în 41 de comunități; (iii) promovarea în 32 de comunități a dezvoltării economice locale sistemice și intervențiilor de îmbunătățire a serviciilor bazate pe un proces extins de implicare a diasporei; (iii) îmbunătățirea cunoștințelor reprezentanților APL și actorilor locali din comunitățile partenere în ceea ce privește planificarea locală participativă; (iv) instituirea a 83 de puncte focale locale din rândul reprezentanților AdB care asigură legătura dintre diaspora și părțile interesate locale în procesul de dezvoltare comunitară.

Recunoscând rolul important de partener pe care îl au reprezentanți ai comunităților de migranți și membrilor diasporei la dezvoltarea țării și la formarea culturii investiționale în comunitățile de origine, Guvernul a lansat programul guvernamental „DAR 1+3 – Diaspora Acasă Reușește” pentru o perioadă de implementare 2019-2025. În urma selectării propunerilor înaintate au fost declarate 12 proiecte eligibile din 42 propuneri înaintate pentru finanțare în anul 2020 după formula 1+3.

Administrația Publică Locală constituie un partener important în cadrul Mecanismului de coordonare a politicii de stat în domeniul DMD, dar și un participant esențial al procesului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD și implementării abordării integrate în acest sens. Rezultatele analizei cadrelor de politici de dezvoltare socio-economică locală durabilă a raioanelor/municipiilor, în procesul creării matricei de indicatori M&E DMD, dar și elaborării prezentului raport, au arătat că, deși migrația este recunoscută ca o problemă și ca o oportunitate ce necesită a fi valorificată, planurile de acțiuni de implementare a acestor documente nu conțin careva acțiuni directe în acest sens. Această stare a lucrurilor poate fi explicată prin mai multe cauze, cum sunt discrepanțele dintre perioadele de aprobare a documentelor strategice naționale cu cele locale, perioada de valabilitate a celor din urmă care variază de la o unitate administrativ-teritorială la alta, etc. Un alt factor care a afectat mersul implementării cadrului M&E participative a politicii în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu au fost alegerile locale din anul 2019, care au produs schimbări în rândul coordonatorilor locali ai politicilor în domeniul DMD și a responsabililor de subiectele date la nivel tehnic, ceea ce în esență a erodat memoria instituțională.

Asigurarea unei coerențe dintre politicile naționale și cele locale în domeniul DMD este absolut necesară, iar aceasta poate fi atinsă prin uniformizarea în conformitate cu cadrul național a procedurilor existente de elaborare și M&E a politicilor locale în domeniul DMD, inclusiv prin consolidarea continuă a capacităților APL de a elabora documente de politici/strategii de dezvoltare locală durabilă care ar considera și integra domeniul DMD, precum și de a monitoriza mersul implementării acestora. De asemenea, pentru asigurarea în continuare a funcționalității cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu sunt recomandate următoarele acțiuni:

- Integrarea aspectelor DMD în cadrul noilor strategii de dezvoltare socio-economică durabilă ale raioanelor/municipiilor, care urmează a fi elaborate după expirarea celor curente cu o valabilitate până în anul 2022/2023. Totodată, pentru strategiile care au fost elaborate și aprobate după anul 2020, integrarea aspectelor DMD este recomandă de a fi efectuată în procesul ajustărilor ce vor fi operate în urma exercițiilor de evaluare de mijloc de termen.

- Realizarea exercițiului de reevaluare participativă și actualizare a indicatorilor din cadrul matricei M&E DMD la nivel de raion/municipiul pentru îmbunătățirea calității și relevanței acestora, depășirii provocărilor și lacunelor în date identificate în procesul de colectare și analiză. Acest exercițiu este recomandat de a fi efectuat periodic în funcție de evoluțiile în cadrul politicilor naționale și locale de dezvoltare socio-economică durabilă și celor în domeniul DMD, dar nu mai rar decât o dată la 5 ani.
- Ținând cont de faptul că evoluțiile pe care le produc politicile nu sunt atât de pronunțate de la an la an, dar și din eforturile considerabile care necesită a fi depuse întru realizarea exercițiului de M&E participativă, se recomandă elaborarea Raportului de monitorizare cu o periodicitate de o dată în 3 ani. Totuși pentru deținerea informației statistice deplină și actualizate, dar și menținerea memoriei instituționale a coordonatorilor locali ai politicilor în domeniul DMD și responsabililor de subiectele date la nivel tehnic, se recomandă efectuarea procesului de colectare a datelor pentru indicatorii M&E DMD anual.
- Pentru sporirea calității informațiilor ce urmează a fi prezentate, se recomandă consolidarea în continuare a capacităților echipei BRD pentru oferirea de suport metodologic și, la necesitate, operațional, coordonatorilor locali ai politicilor în domeniul DMD și specialiștilor responsabili de subiectele date la nivel tehnic în procesul de completare cu date a indicatorilor din cadrul matricei M&E DMD la nivel de raion/municipiu.

Bibliografie

1. ADR Nord/SDC/GIZ (2020). Social-Economic Profile for investment promotion în North Development Region (NDR). Sângerei District.
https://singerei.md/wp-content/uploads/2022/02/Prezentare_Profil_Socio-Economic_Sangerei_ADRN_GIZ_compressed.pdf
2. ADR Nord/SDC/GIZ (2020). Social-Economic Profile for investment promotion în North Development Region (NDR). Dondușeni District.
http://donduseni.md/wp-content/uploads/2021/12/DONDUSENI_SOCIO-ECONOMIC-PROFILE-1.pdf
3. ANOFM (2021). Raport de activitate al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de muncă pentru anul 2020. Pag. 17. https://www.anofm.md/view_document?nid=19608
4. BRD. Au fost selectate proiectele câștigătoare în cadrul Programului „Diaspora Acasă Reușește” DAR 1+3. Comunicat din data de 06.11.2020.
<https://brd.gov.md/ro/content/au-fost-selectate-proiectele-castigatoare-cadrul-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13?fbclid=IwAR1ryJ5iLc50FZ2YTjGHJr8rY3oUqasoge-rVcCUU0ZYE32JdFvfxMEQ1Wg>
5. Cancelaria de Stat. APEL privind lansarea Programului Diaspora Acasă Reușește „DAR 1+3” 2019.
<https://cancelaria.gov.md/ro/content/apel-privind-lansarea-programului-diaspora-acasa-reuseste-dar-13-2019>
6. CNPAC/OAK (2017). ”Studiu. Mecanismul de monitorizare a implementării actelor intersectoriale și sectoriale în domeniul prevenirii și combaterii violenței, neglijării, exploatării și traficului copilului: Provocări și Perspective”, Autori: Toartă, V. și Vremiș, M.
<http://cnpac.org.md/uploaded/Publicatii/studii/studiu%20mecanismul%20de%20monitorizare.pdf>
7. CNPAC/CIDDC/OAK(2019). ” Notă analitică. Cooperarea intersectorială în domeniul identificării, evaluării, referirii, asistenței și monitorizării copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului”, Autori: Toartă, V.& Sîmboteanu, D.
https://www.cnpac.md/wp-content/uploads/2020/09/Nota-analitic_VNET_CNPAC_2019.pdf

8. GoRM/PNUD/UN Women/SDC/Sida/DANIDA (2017). „Ghid de planificare strategică locală cu integrarea migrației, principiilor drepturilor omului și egalității de gen”.
<https://www.undp.org/ro/moldova/publications/ghid-de-planificare-strategic%C4%83-local%C4%83-cu-integrarea-migra%C8%9Biei-principiilor-drepturilor-omului-%C8%99i-egalit%C4%83%C8%9Bii-de-gen>
9. ILO/EU (2014). „Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova”. Autori: Vremiș, M., Cantarji, V., Vladicescu, N., Toartă, V., Popova, N., Panzica, F., și Lipcanu, O.
10. JIICA proiectul de asistență tehnică “Standardizarea serviciilor de consultanță în afaceri la nivel național” implementat în perioada 06.2019 -02.2021.
https://me.gov.md/sites/default/files/mei_matricea_proiectelor_martie_2021.docx
11. MAEIE. Activitățile de implementare a Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană au fost discutate de a Comisia guvernamentală pentru integrare europeană. Comunicat din data de 16.02.2022.
<https://mfa.gov.md/ro/content/activitatile-de-implementare-acordului-de-asociere-republica-moldova-uniunea-europeana-au>
12. MF (2019). 4 proiecte mari de infrastructură, în valoare de 24,2 milioane euro (grant), au fost contractate prin Programul Operațional Comun România-Republica Moldova 2014-2020. Comunicat din data de 09.07.2019.
<https://mf.gov.md/ro/content/4-proiecte-mari-de-infrastructur%C4%83-%C3%AEn-valoare-de-242-milioane-euro-grant-au-fost-contractate>
13. MF (2021). Raport privind asistența externă pentru Republica Moldova 2020. Pag. 23.
<https://www.mf.gov.md/sites/default/files/Raport%20Asisten%C8%9B%C4%83%20Extern%C4%83%202020%20MD.pdf>
14. MSMPS (2020). Raportul Social Anual 2019.
https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2021/05/RAPORT-SOCIAL-ANUAL_2019.pdf
15. MMPS. Cercetarea statistică anuală CER 103 „Copii aflați în situație de risc și copii separați de părinți” pentru anii 2019 și 2020.
https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_cer_103_pentru_anul_2019.pdf ;
<https://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2021/05/Raport-CER-103-pentru-anul-2020.pdf>

16. ODIMM(2021). Raportul anual. Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii.
https://www.odimm.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf
17. OIM/UNDP/UNWomen/GMG/SDC/GoRM (2010). "Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare. Ghid pentru factorii de decizie și specialiști." Elaborat în cadrul Programului pilot comun „Integrarea migrației în strategiile naționale de dezvoltare în Moldova” (MOMID).
18. OIM/PNUD/Programul Global (2018). „Concepția privind instituirea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens”;
19. OIM (2020). Evaluarea rapidă a OIM privind impactul COVID-19 asupra bunăstării migraților moldoveni: date empirice privind strategiile și contribuțiile migranților pe termen scurt și mediu.
https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/IOM%20Diaspora%20Survey%20Report-RO_FINAL.pdf
20. OIM/PNUD/SDC (2020). Migrația în scop de muncă: profilul și provocările lucrătorilor migranți.
https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd1266/files/documents/Migratia%20in%20scop%20de%20munca_5.pdf
21. OIM/PNUD/SDC (2020). Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migrați moldoveni (constatări de bază). Autori: Vremiş, M. și Vlădicescu, N.
https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/SUMAR_Migratia-in-scop-de-munca_3.pdf
- Platforma de Gestionare a Asistenței Externe. <http://www.amp.gov.md/portal/>
22. PNUD. Migrație și Dezvoltare Locală (Etapa 2).
<https://www.undp.org/ro/moldova/projects/migra%C8%9Bie-%C5%9Fi-dezvoltare-local%C4%83-etapa-2>
23. PNUD. Apel de selectare al Asociațiilor de Băştinași (AdB) – Beneficiare ale programului de granturi 1+1 Acceleratorul AdB în cadrul proiectului PNUD ‘Migrație și dezvoltare Locală. Plasat în data de 25.03.2019. <https://sc.undp.md/tnddetails2/1895/>

24. Toartă V. & Vremiş M. (2018). "Ghid cu instrucțiuni metodologice privind utilizarea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul DMD pentru măsurarea implementării abordării integrate în acest sens." Elaborat în cadrul proiectului comun OIM/PNUD/Programul Global „Integrarea Migrației în Strategii Naționale de Dezvoltare” faza II.
https://brd.gov.md/sites/default/files/ghid_metodologic.pdf
25. UNDP Moldova(2021). Final Evaluation Report. Mid-term Outcome Evaluation. Inclusive Growth Pillar. <https://erc.undp.org/evaluation/documents/download/18603>.
- Vaculovschi, D. (2017). "Migrație și Dezvoltare: Aspecte socioeconomice. Manual", Subcapitolul 2.3 „Legătura dintre migrație și dezvoltare”.Elaborat cu sprijinul SDC/OIM/PNUD în cadrul proiectului global comun „Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare”.
http://www.iom.md/sites/default/files/publications/docs/Migra%C8%9Bie%20%C8%99i%20dezvoltare_aspecte%20socioeconomice.pdf
26. Vremiş, M., Cantarji, V., Vladicescu, N., Toartă, V., Popova, N., Panzica, F., și Lipcanu, O. (2014). "Reîntoarcerea lucrătorilor migranți și dezvoltarea socio-economică a Republicii Moldova".

Acroduri:

1. Acordul de Asociere Republica Moldova -Uniunea Europeană.
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(01\)&from=RO;](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(01)&from=RO;)

Alte normative:

1. Hotărârea Guvernului nr. 200/2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 privind implementarea acesteia. Acțiunea 1.2. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro
2. Hotărârea Guvernului nr. 725/2017 cu privire la Mecanismul de coordonare a politicii de stat în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro
3. Hotărârea Guvernului 800/2018, pentru aprobarea pachetului minim de servicii sociale și modificarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113486&lang=ro

4. Hotărârea Guvernului nr. 377 din 10.06.2020, cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121920&lang=ro
5. Hotărârea Guvernului nr. 748 din 13.10.2020, cu privire la aprobarea Programului-pilot de creare a platformelor industriale-multifuncționale.
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123627&lang=ro

Anexa 1. Tabele în baza indicatorilor din cadrul de Monitorizare și Evaluare a politicilor în domeniul DMD la nivel de raion/municipiu

Tabelul 1. Volumul investițiilor străine atrase în cadrul raioanelor/municipiilor pe parcursul anului 2019-2020* (mil. MDL)

Raioane/municipii	2020	2019
	Valoarea investițiilor atrase (mil. lei)	Valoarea investițiilor atrase (mil. lei)
Glodeni	169.3	5.0
Edineț	84.4	4.8
Telenești	21.9	18.7
Ștefan Vodă	16.3	16.1
Hîncești	12.6	17.5
Sîngerei	4.9	13.9
Orhei	3.9	2.2
Soroca	3.0	6.3
Călărași	2.0	2.2
Anenii-Noi	2.0	0.0
Rezina	1.5	0.0
Rîșcani	1.1	1.1
Taraclia	1.0	1.8
Mun. Chișinău	18.1	2.2

Sursa: APL II

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 2. Numărul și ponderea proiectelor investiționale aprobate finanțare pe parcursul anului 2019-2020 în cadrul Programelor PARE 1+1, START pentru Tineri, Femei în Afaceri (nr. și %)

	2019		2020		2020/2021
	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%	%
Total proiecte investiționale, din care:	388	100%	662	100%	70.6
PARE 1+1	210	54.1%	187	28.2%	-11.0
START pentru Tineri	0	0.0%	240	36.3%	0.0
Femei în Afaceri	178	45.9%	235	35.5%	32.0

Sursa: ME/ODIMM

Tabelul 3. Suma granturilor aprobate spre finanțare și volumul investițiilor preconizate în economie pe programe în anii 2019-2021 (mil. lei MDL și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019	
	Suma granturilor aprobată (mil. lei)	Volumul investițiilor preconizate (mil. lei)	Suma granturilor aprobată (mil. lei)	Volumul investițiilor preconizate (mil. lei)	Suma granturilor aprobată, %	Volumul investițiilor preconizate, %
Total pe programe, din care:	75.24	160.87	121.62	236.59	61.6%	47.1%
PARE 1+1	51.87	127.83	45.37	115.54	-12.5%	-9.6%
START pentru Tineri	0	0	38.71	66.31	0.0%	0.0%
Femei în Afaceri	23.37	33.04	37.54	54.74	60.6%	65.7%

Sursa: ME/ODIMM

Tabelul 4. Repartiția întreprinderilor beneficiare de finanțare nerambursabilă în cadrul programului PARE 1+1 pe parcursul anului 2019-2020, pe medii geografice, sexe, tip de întreprinderi, tip de beneficiari, tip de afaceri (nr. și %)

	2019		2020		Total 2019-2020	
	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%
Total	210	100%	187	100%	397	100%
<i>Medii geografice:</i>						
Urban	33	15.7%	39	20.9%	72	18.1%
Rural	177	84.3%	148	79.1%	325	81.9%
<i>Sexe:</i>						
Femei	76	36.2%	73	39.0%	149	37.5%
Bărbați	134	63.8%	114	61.0%	248	62.5%
<i>Tip întreprinderi:</i>						
Start-up-uri	75	35.7%	66	35.3%	141	35.5%
<i>Tip beneficiari:</i>						
Tineri până la 35 ani	96	45.7%	105	56.1%	201	50.6%
Lucrători migranți	97	46.2%	73	39.0%	170	42.8%
Rude de gardul I ale acestora	113	53.8%	114	61.0%	227	57.2%
<i>Tipul afacerilor:</i>						
Agricultură	120	57.1%	103	55.1%	223	56.2%
Servicii	58	27.6%	57	30.5%	115	29.0%
Industrie	32	15.2%	27	14.4%	59	14.9%

Sursa: ME/ODIMM

Tabelul 5. Repartiția întreprinderilor beneficiare de finanțare nerambursabilă în cadrul programului PARE 1+1 pe parcursul anului 2019-2020, pe raioane/municipii* (nr. și %)

	2019		2020		2019-2020	
	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%
Total, dintre care:	210	100%	187	100%	398	100%
Anenii-Noi	5	2.4%	3	1.6%	8	2.0%
Călărași	1	0.5%	2	1.1%	3	0.8%
Dondușeni	1	0.5%	2	1.1%	3	0.8%
Edineț	0	0.0%	3	1.6%	3	0.8%
Fălești	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Florești	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Glodeni	0	0.0%	5	2.7%	5	1.3%
Hîncești	5	2.4%	7	3.7%	12	3.0%
Leova	3	1.4%	4	2.1%	7	1.8%
Orhei	3	1.4%	6	3.2%	9	2.3%
Rezina	1	0.5%	2	1.1%	3	0.8%
Rîșcani	2	1.0%	1	0.5%	3	0.8%
Sîngerei	11	5.2%	1	0.5%	12	3.0%
Soroca	6	2.9%	4	2.1%	10	2.5%
Șoldănești	n/d	0.0%	2	1.1%	2	0.5%
Ștefan Vodă	6	2.9%	3	1.6%	9	2.3%
Strășeni	n/d	0.0%	n/d	0.0%	n/d	0.0%
Taraclia	1	0.5%	4	2.1%	5	1.3%
Telenești	9	4.3%	13	7.0%	22	5.5%
Alte raioane	122	58.1%	90	48.1%	212	53.3%
Mun. Chișinău	34	16.2%	35	18.7%	69	17.3%

Sursa: ME/ODIMM

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 6. Repartiția proiectelor investiționale finanțate în anul 2020 în cadrul programului START pentru tineri, pe raioane/municipii* și domenii economice (nr. și %)

	2020	
	Nr. proiecte	%
Total, din care în:	240	100%
Anenii-Noi	2	0.8%
Călărași	2	0.8%
Dondușeni	1	0.4%
Drochia	n/d	0.0%
Edineț	3	1.3%

	2020	
	Nr. proiecte	%
Făleşti	0	0.0%
Floreşti	0	0.0%
Glodeni	1	0.4%
Hînceşti	n/d	0.0%
Leova	2	0.8%
Orhei	15	6.3%
Rezina	1	0.4%
Rîşcani	7	2.9%
Sîngerei	8	3.3%
Soroca	8	3.3%
Şoldăneşti	2	0.8%
Ştefan Vodă	9	3.8%
Straşeni	n/d	0.0%
Taraclia	1	0.4%
Teleneşti	1	0.4%
Alte raioane	103	42.9%
Mun. Chişinău	74	30.8%
<i>Domenii economice</i>		
Agricultură	53	22.1%
Servicii	98	40.8%
Industrie	89	37.1%

Sursa: ME/ODIMM

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 7. Distribuția proiectelor investiționale finanțate în anul 2019-2020 în cadrul programului Femei în afaceri, pe raioane* și domenii economice (nr. și %)

	2019		2020		2019-2020	
	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%
Total, <i>din care în:</i>	178	100%	235	100%	413	100%
Anenii-Noi	1	0.6%	1	0.4%	2	0.5%
Călărași	1	0.6%	2	0.9%	3	0.7%
Dondușeni	0	0.0%	1	0.4%	1	0.2%
Drochia	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0	0.0%
Edineț	2	1.1%	4	1.7%	6	1.5%
Făleşti	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Floreşti	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Glodeni	1	0.6%	1	0.4%	2	0.5%
Hînceşti	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0	0.0%

	2019		2020		2019-2020	
	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%	Nr. proiecte	%
Leova	2	1.1%	4	1.7%	6	1.5%
Orhei	11	6.2%	7	3.0%	18	4.4%
Rezina	3	1.7%	3	1.3%	6	1.5%
Rîșcani	2	1.1%	2	0.9%	4	1.0%
Sîngerei	13	7.3%	9	3.8%	22	5.3%
Soroca	8	4.5%	9	3.8%	17	4.1%
Șoldănești	n/d	0.0%	1	0.4%	1	0.2%
Ștefan Vodă	0	0.0%	1	0.4%	1	0.2%
Strășeni	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0	0.0%
Taraclia	1	0.6%	0	0.0%	1	0.2%
Telenești	1	0.6%	2	0.9%	3	0.7%
Alte raioane	83	46.6%	99	42.1%	182	44.1%
Municipiul Chișinău	49	27.5%	89	37.9%	138	33.4%
<i>Domenii economice</i>						
Agricultură	89	50.0%	87	37.0%	176	42.6%
Servicii	71	39.9%	127	54.0%	198	47.9%
Industrie	18	10.1%	21	8.9%	39	9.4%

Sursa: ME/ODIMM

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 8. Evoluția numărului companiilor rezidente ale incubatoarelor de afaceri pe parcursul anului 2019-2020, a numărului afacerilor incubate, locurilor de muncă create și cifrei de afaceri în milioane lei

	2019	2020
Nr. companiilor rezidente, <i>dintre care:</i>	219	251
debutante (Start-up-uri)	110	141
administrate de tineri	108	136
administrate de femei	99	134
Nr. de locuri de muncă create, <i>dintre care:</i>	937	881
pentru tineri	434	449
pentru femei	485	324
Cifra de afaceri (mil.lei)	154.17	192.27

Sursa: ME/ODIMM

Tabelul 9. Evoluția numărului de persoane instruite în anul 2019-2020 în domeniul afacerilor și antreprenorialului în cadrul programelor PARE 1+1, Start pentru Tineri, Femei în Afaceri, Gestionarea Eficientă a Afacerii (GEA) (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
Total, din care:	2819	100%	3212	100%	13.9
PARE 1+1	204	7.2%	201	6.3%	-1.5
START pentru Tineri	988	35.0%	498	15.5%	-49.6
Femei în Afaceri	364	12.9%	413	12.9%	13.5
Gestiunea Eficientă a Afacerii	1263	44.8%	2100	65.4%	66.3

Sursa: ME/ODIMM

Tabelul 10. Evoluția numărului de persoane instruite în anul 2019-2020 în domeniul afacerilor și antreprenorialului în cadrul programelor PARE 1+1, Start pentru Tineri, Femei în Afaceri, Gestionarea Eficientă a Afacerii (GEA), pe categorii de beneficiari și sexe (nr. și %)

		2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
		Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
PARE 1+1	Total	204	100%	201	100%	-1.5
	Tineri	97	48%	113	56.2%	16.5
	Femei	64	31%	76	37.8%	18.8
START pentru tineri	Total	988	100%	498	100%	-49.6
	Tineri	988	100%	498	100.0%	-49.6
	Femei	464	47%	254	51.0%	-45.3
Femei în Afaceri	Total	364	37%	413	82.9%	13.5
Gestiunea Eficientă a Afacerii	Total	1263	100%	2100	100%	66.3
	Tineri	377	29.8%	1441	68.6%	282.2
	Femei	760	60.2%	1502	71.5%	97.6

Sursa: ME/ODIMM

Tabelul 11. Evoluția numărului de persoane instruite în anul 2019-2020 în domeniul afacerilor și antreprenorialului în cadrul programelor PARE 1+1, Start pentru Tineri, Femei în Afaceri, Gestionarea Eficientă a Afacerii (GEA), pe raioane/municipii* (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
Total, inclusiv din:	2819	100.0%	3212	100%	13.9
Anenii-Noi	18	0.6%	44	1.4%	144.4
Călărași	4	0.1%	7	0.2%	75.0
Dondușeni	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0.0
Drochia	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0.0
Edineț	41	1.5%	24	0.7%	-41.5
Fălești	1	0.0%	1	0.0%	0.0
Florești	0	0.0%	0	0.0%	0.0
Glodeni	73	2.6%	8	0.2%	-89.0
Hîncești	10	0.4%	12	0.4%	20.0
Leova	111	3.9%	22	0.7%	-80.2
Orhei	34	1.2%	104	3.2%	205.9
Rezina	6	0.2%	33	1.0%	450.0
Rîșcani	272	9.6%	149	4.6%	-45.2
Sîngerei	91	3.2%	69	2.1%	-24.2
Soroca	54	1.9%	57	1.8%	5.6
Șoldănești	n/d	0.0%	50	1.6%	0.0
Ștefan Vodă	45	1.6%	30	0.9%	-33.3
Strășeni	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0.0
Taraclia	102	3.6%	6	0.2%	-94.1
Telenești	n/d	0.0%	n/d	0.0%	0.0
Alte raioane	1214	43.1%	95	3.0%	-92.2
Mun. Chișinău	743	26.4%	2501	77.9%	236.6

Sursa: ME/ODIMM

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 12. Evoluția numărului copiilor separați de părinți în urma migrației acestora în anul 2019-2020, pe medii de reședință, sexe și grupe de vârstă (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. copii	%	Nr. copii	%	%
Total, din care:	36817	100%	29186	100%	-20.7
Ștefan Vodă	1269	3.4%	1401	4.8%	10.4
Strășeni	1245	3.4%	1460	5.0%	17.3
Taraclia	247	0.7%	247	0.8%	0.0
Telenești	746	2.0%	437	1.5%	-41.4
Alte raioane	17602	47.8%	13373	45.8%	-24.0
Chișinău	1192	3.2%	468	1.6%	-60.7

Sursa: MMPS, CER 103

Tabelul 13. Evoluția numărului copiilor separați de părinți în urma migrației acestora în anul 2019-2020, pe raioane/municipii* (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. copii	%	Nr. copii	%	%
Total, inclusiv din:	36817	100%	29186	100.0%	-20.7
Anenii-Noi	1183	3.2%	1201	4.1%	1.5
Călărași	482	1.3%	197	0.7%	-59.1
Dondușeni	513	1.4%	311	1.1%	-39.4
Drochia	1188	3.2%	1178	4.0%	-0.8
Edineț	489	1.3%	511	1.8%	4.5
Fălești	1123	3.1%	1157	4.0%	3.0
Florești	1726	4.7%	1458	5.0%	-15.5
Glodeni	872	2.4%	1170	4.0%	34.2
Hîncești	1330	3.6%	1079	3.7%	-18.9
Leova	586	1.6%	422	1.4%	-28.0
Orhei	2180	5.9%	747	2.6%	-65.7
Rezina	176	0.5%	586	2.0%	233.0
Rîșcani	701	1.9%	524	1.8%	-25.2
Sîngerei	877	2.4%	220	0.8%	-74.9
Soroca	765	2.1%	796	2.7%	4.1
Șoldănești	325	0.9%	243	0.8%	-25.2

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. copii	%	Nr. copii	%	%
Ștefan Vodă	1269	3.4%	1401	4.8%	10.4
Strășeni	1245	3.4%	1460	5.0%	17.3
Taraclia	247	0.7%	247	0.8%	0.0
Telenești	746	2.0%	437	1.5%	-41.4
Alte raioane	17602	47.8%	13373	45.8%	-24.0
Chișinău	1192	3.2%	468	1.6%	-60.7

Sursa: MMPS, CER 103

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 14. Evoluția numărului copiilor separați de părinți în urma migrației acestora cu măsuri temporare de protecție instituite în anul 2019-2020, pe medii de reședință, sexe și grupe de vârstă (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. copii	%	Nr. copii	%	%
Total, din care:	13913	100%	18034	100%	29.6
<i>Medii de reședință</i>					
Urban	3153	22.7%	6278	34.8%	99.1
Rural	10760	77.3%	11756	65.2%	9.3
<i>Sexe</i>					
Băieți	6821	49.0%	9472	52.5%	38.9
Fete	7092	51.0%	8562	47.5%	20.7
<i>Grupe de vârstă</i>					
0-2 ani	824	5.9%	1032	5.7%	25.2
3-6 ani	3422	24.6%	4686	26.0%	36.9
7-15 ani	7851	56.4%	10234	56.7%	30.4
16-17 ani	1816	13.1%	2082	11.5%	14.6

Sursa: MMPS, CER 103

Tabelul 15. Evoluția numărului copiilor separați de părinți în urma migrației acestora cu măsuri temporare de protecție instituite în anul 2019-2020, pe raioane/municipii (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. copii	%	Nr. copii	%	%
Total,	13913	100%	18034	100%	29.6
<i>inclusiv din:</i>					
Anenii-Noi	227	1.6%	218	1.2%	-4.0
Călărași	316	2.3%	197	1.1%	-37.7
Dondușeni	252	1.8%	159	0.9%	-36.9
Drochia	491	3.5%	517	2.9%	5.3
Edineț	112	0.8%	44	0.2%	-60.7
Fălești	559	4.0%	593	3.3%	6.1
Florești	213	1.5%	103	0.6%	-51.6
Glodeni	773	5.6%	788	4.4%	1.9
Hîncești	716	5.1%	951	5.3%	32.8
Leova	433	3.1%	286	1.6%	-33.9
Orhei	739	5.3%	276	1.5%	-62.7
Rezina	211	1.5%	586	3.2%	177.7
Rîșcani	367	2.6%	165	0.9%	-55.0
Sîngerei	383	2.8%	220	1.2%	-42.6
Soroca	295	2.1%	252	1.4%	-14.6
Șoldănești	90	0.6%	96	0.5%	6.7
Ștefan Vodă	1269	9.1%	1401	7.8%	10.4
Strășeni	514	3.7%	484	2.7%	-5.8
Taraclia	123	0.9%	247	1.4%	100.8
Telenești	463	3.3%	218	1.2%	-52.9
Alte raioane	4886	35.1%	9652	53.5%	97.5
Mun. Chișinău	481	3.5%	581	3.2%	20.8

Sursa: MMPS, CER 103

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 16. Ponderea copiilor cu măsuri temporare de protecție instituite în total copii separați de părinți în urma migrației acestora în anul 2019-2020, pe raioane/municipii (%)

Raioane/municipii	2019	2020
Total	37.8%	61.8%
Anenii-Noi	19.2%	18.2%
Călărași	65.6%	100%
Dondușeni	49.1%	51.1%
Drochia	41.3%	43.9%
Edineț	22.9%	8.6%
Fălești	49.8%	51.3%
Florești	12.3%	7.1%
Glodeni	88.6%	67.4%
Hîncești	53.8%	88.1%
Leova	73.9%	67.8%
Orhei	33.9%	36.9%
Rezina	120%	100%
Rîșcani	52.4%	31.5%
Sîngerei	43.7%	100.0%
Soroca	38.6%	31.7%
Șoldănești	27.7%	39.5%
Ștefan Vodă	100%	100%
Strășeni	41.3%	33.2%
Taraclia	49.8%	100.0%
Telenești	62.1%	49.9%
Alte raioane	27.8%	73.0%
Mun. Chișinău	40.4%	100%

Sursa: MMPS, CER 103

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 17. Numărul migraților reîntorși înregistrați la Structurile Teritoriale de Ocupare a Forței de muncă ca fiind în căutarea unui loc de muncă în anul 2019-2020, pe medii de reședință, sexe și grupe de vârstă (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
Total	1029	100%	1605	100%	56.0
<i>Medii de reședință</i>					
Urban	413	40.1%	642	40.0%	55.4
Rural	616	59.9%	963	60.0%	56.3
<i>Sexe</i>					
Bărbați	651	63.3%	969	60.4%	48.8
Femei	378	36.7%	636	39.6%	68.3
<i>Grupe de vârstă</i>					
15-30 ani	218	21.2%	361	22.5%	65.6
31-40 ani	382	37.1%	504	31.4%	31.9
41-50 ani	254	24.7%	444	27.7%	74.8
50 ani și peste	175	17.0%	296	18.4%	69.1

Sursa: ANOFM

Tabelul 18. Numărul migraților reîntorși înregistrați la Structurile Teritoriale de Ocupare a Forței de muncă ca fiind în căutarea unui loc de muncă în anul 2019-2020, pe medii de reședință, sexe și grupe de vârstă (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
Total, <i>inclusiv din:</i>	1029	100%	1605	100%	56.0
Federația Rusă	483	46.9%	494	30.8%	2.3
Italia	99	9.6%	199	12.4%	101.0
Germania	73	7.1%	196	12.2%	168.5
Polonia	68	6.6%	115	7.2%	69.1
Franța	43	4.2%	98	6.1%	127.9
Cehia	44	4.3%	71	4.4%	61.4
Turcia	51	5.0%	38	2.4%	-25.5
Israel	31	3.0%	48	3.0%	54.8
Alte țări	137	13.3%	346	21.6%	152.6

Sursa: ANOFM

Tabelul 19. Numărul migrațiilor reîntorși înregistrați la Structurile Teritoriale de Ocupare a Forței de muncă ca fiind în căutarea unui loc de muncă în anul 2019-2020, pe raioane/municipii* (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
Total, inclusiv din:	1029	100%	1605	100%	56.0
Anenii-Noi	52	5.1%	35	2.2%	-32.7
Călărași	10	1.0%	35	2.2%	250.0
Dondușeni	8	0.8%	21	1.3%	162.5
Drochia	18	1.7%	17	1.1%	-5.6
Edineț	7	0.7%	22	1.4%	214.3
Fălești	25	2.4%	26	1.6%	4.0
Florești	26	2.5%	223	13.9%	757.7
Glodeni	44	4.3%	60	3.7%	36.4
Hîncești	5	0.5%	2	0.1%	-60.0
Leova	34	3.3%	55	3.4%	61.8
Orhei	35	3.4%	29	1.8%	-17.1
Rezina	9	0.9%	16	1.0%	77.8
Rîșcani	31	3.0%	108	6.7%	248.4
Sîngerei	16	1.6%	41	2.6%	156.3
Soroca	88	8.6%	91	5.7%	3.4
Șoldănești	42	4.1%	45	2.8%	7.1
Ștefan Vodă	10	1.0%	8	0.5%	-20.0
Strășeni	40	3.9%	34	2.1%	-15.0
Taraclia	8	0.8%	5	0.3%	-37.5
Telenești	12	1.2%	14	0.9%	16.7
Alte raioane	485	47.1%	565	35.2%	16.5
Mun. Chișinău	24	2.3%	153	9.5%	537.5

Sursa: ANOFM, APL II

*Doar raioanele/municipiile care au prezentat datele

Tabelul 20. Numărul migraților reîntorși plasați în câmpul muncii prin intermediul Structurilor Teritoriale de Ocupare a Forței în anul 2019-2020, pe sexe și grupe de vârstă (nr. și %)

	2019		2020		Rata de creștere 2020/2019
	Nr. pers.	%	Nr. pers.	%	%
Total	353	100%	168	100%	-52.4
<i>Sexe</i>					
Bărbați	236	66.9%	97	57.7%	-58.9
Femei	117	33.1%	71	42.3%	-39.3
<i>Grupe de vârstă</i>					
15-30 ani	59	16.7%	29	17.3%	-50.8
31-40 ani	136	38.5%	62	36.9%	-54.4
41-50 ani	96	27.2%	49	29.2%	-49.0
50 ani și peste	62	17.6%	28	16.7%	-54.8

Sursa: ANOFM